

HATÁROZATOK

AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 1312/2013/EU HATÁROZATA

(2013. december 11.)

az Európai Innovációs és Technológiai Intézet (EIT) stratégiai innovációs terve: az EIT hozzájárulása egy innovatívabb Európához

(EGT-vonatkozású szöveg)

AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS AZ EURÓPAI UNIÓ TANÁCSA,

tekintettel az Európai Unió működéséről szóló szerződésre és különösen annak 173. cikke (3) bekezdésére,

tekintettel a 294/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendeletre ⁽¹⁾,

tekintettel az Európai Bizottság javaslatára,

a jogalkotási aktus tervezete nemzeti parlamenteknek való megküldését követően,

tekintettel az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleményére, ⁽²⁾

rendes jogalkotási eljárás keretében, ⁽³⁾

mivel:

(1) A 294/2008/EK rendelet előírja, hogy az Európai Innovációs és Technológiai Intézet (a továbbiakban: az EIT) által készített tervezet alapján a Bizottság benyújtson egy javaslatot az első stratégiai innovációs tervre (a továbbiakban: az innovációs terv) vonatkozóan.

(2) Az innovációs terv meghatározza az EIT számára az elsőbbséget élvező területeket és a hosszú távú stratégiát, valamint értékelést tartalmaz az EIT gazdasági hatásáról és a legjobb innovációs hozzáadott érték nyújtására vonatkozó képességéről. Az innovációs tervnek figyelembe kell vennie az EIT monitoringjának és értékelésének eredményeit.

(3) Az első innovációs tervnek tartalmaznia kell az EIT működésére vonatkozó részletes előírásokat és feladatmeghatározást, az igazgatótanács és a tudományos és innovációs társulások (a továbbiakban: a TIT-ek) közötti együttműködés részletes szabályait, valamint a TIT-ek finanszírozásának részletes szabályait,

ELFOGADTA EZT A HATÁROZATOT:

1. cikk

Az Európai Innovációs és Technológiai Intézet mellékletben foglalt stratégiai innovációs terve (a továbbiakban: az innovációs terv) elfogadásra kerül a 2014-től 2020-ig terjedő időszakra.

2. cikk

Az innovációs terv végrehajtása a 294/2008/EK rendeletnek megfelelően történik.

3. cikk

Ez a határozat az *Európai Unió Hivatalos Lapjában* való kihirdetését követő harmadik napon lép hatályba.

Kelt Strasbourgban, 2013. december 11-én.

az Európai Parlament részéről

az elnök

M. SCHULZ

a Tanács részéről

az elnök

V. LEŠKEVIČIUS

⁽¹⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 294/2008/EK rendelete (2008. március 11.) az Európai Innovációs és Technológiai Intézet létrehozásáról (HL L 97., 2008.4.9., 1. o.).

⁽²⁾ HL C 181., 2012.6.21., 122. o.

⁽³⁾ Az Európai Parlament 2013. november 21-i álláspontja (a Hivatalos Lapban még nem tették közzé)

MELLÉKLET

AZ EIT STRATÉGIAI INNOVÁCIÓS TERVE

Tartalomjegyzék

A kulcsfontosságú intézkedések felsorolása

1. Az Európai Innovációs és Technológiai Intézet: az Unió innovációs szereplője
 - 1.1. EIT: a társadalmi kihívások kezelése a tudásháromszög innovációja révén
 - 1.2. Az EIT hozzáadott értéke: megkülönböztető jegyek
 - 1.3. Más szakpolitikákkal és finanszírozási kezdeményezésekkel kialakított szinergiák és kiegészítő jelleg
2. Az EIT szerepének megerősítése 2013 után: prioritások
 - 2.1. A növekedés, a hatás és a fenntarthatóság ösztönzése az EIT révén
 - 2.1.1. A meglévő TIT-ek növekedésének és hatásának megszilárdítása és támogatása
 - 2.1.2. Új TIT-ek létrehozása
 - 2.2. Az EIT hatásának fokozása
 - 2.3. Új végrehajtási mechanizmusok és eredményközpontú monitoring
3. Hatékony döntéshozatal és munkaszervezés
 - 3.1. Az EIT-n belüli döntéshozatal ésszerűsítése és pontosítása
 - 3.2. Befektetés a TIT-ekbe: az EIT és a TIT-ek kapcsolata
 - 3.3. Az érdekeltek bevonása
4. Becsült pénzügyi igények és finanszírozási források a 2014–2020 közötti időszakra
 - 4.1. A TIT-ek intelligens finanszírozási modelljének megszilárdítása
 - 4.2. Az EIT költségvetési igényei
1. összefoglaló: Innováció az egészséges életmód és az aktív idősor szolgálatában
2. összefoglaló: Nyersanyagok – fenntartható feltárás, kitermelés, feldolgozás, újrafeldolgozás és helyettesítés
3. összefoglaló: A jövő élelmiszerei (Food4Future) – fenntartható ellátási lánc az erőforrásoktól a fogyasztókig
4. összefoglaló: Hozzáadott értéket előállító feldolgozóipar
5. összefoglaló: Városi mobilitás

A kulcsfontosságú intézkedések felsorolása

2.1.1. szakasz A meglévő TIT-ek növekedésének és hatásának megszilárdítása és támogatása

Az EIT:

- Ösztönzi a TIT-eket az oktatási és képzési tevékenységek nagyobb választékának kialakítására, valamint az e tevékenységek létezésére történő figyelemfelhívásra.
- Fokozatosan kialakítja a TIT-támogatások adott százalékának elosztására szolgáló – a TIT-ek üzleti tervén és teljesítményén alapuló – versenyalapú felülvizsgálati mechanizmusokat, amelyek figyelembe veszik, hogy a TIT-ek eltérő sebességgel növekednek.
- Ösztönzi a TIT-eket a horizontális kérdésekkel kapcsolatos közös tevékenységek kialakítására.

- Létrehozza az EIT-képesítések szakértői értékelési rendszerét, és párbeszédet alakít ki a nemzeti és nemzetközi minőségbiztosítási szervezetekkel a következetes megközelítés támogatása végett.

2.1.2. szakasz Új TIT-ek létrehozása

Az EIT:

- Előkészíti az egyes TIT-alapítási szakaszokra vonatkozó kiválasztási eljárást, amely elegendő időt biztosít a TIT-re jelentkezők számára javaslataik elkészítésére.
- Az alábbiak alapján öt új TIT-re bocsát ki felhívást: 2014-ben két új TIT-re az egészséges életmód és az aktív időskor, valamint a nyersanyagok témájában, 2016-ban két új TIT-re a jövő élelmiszerei és a hozzáadott értéket előállító feldolgozóipar témájában, továbbá 2018-ban egy új TIT-re a városi mobilitás témájában.
- Minden erőfeszítést megtesz annak biztosítására, hogy a lehető legtöbb potenciális érdeklődő fél tudomást szerezzen a TIT-eket érintő jövőbeli kiválasztási eljárásokról.
- Gondoskodik arról, hogy a TIT-eket érintő jövőbeli kiválasztási eljárások keretfeltételei optimális eredményt tegyenek lehetővé, különösen a követelményekre és a folyamatokra vonatkozó világos iránymutatás révén és azáltal, hogy a pályázóknak elegendő időt biztosítanak a partnerség megszervezésére.

2.2. szakasz Az EIT hatásának fokozása

Az EIT:

- Ösztönzi a tájékoztatási tevékenységekben való részvételt és különösen – adott esetben – támogatja a TIT-eket a regionális innovációs tervvel kapcsolatban.
- Létrehoz/testre szab egy internetalapú eszközt, amely a tudásmegosztás és az EIT körüli hálózatépítés platformjával szolgál.
- Kiépíti és támogatja az EIT/TIT oktatási és képzési tevékenységeiben részt vevő végzett hallgatókból álló, működőképes és erős hálózatot („végzett EIT-hallgatók”).
- A TIT-ek keretében szerzett tapasztalatokat és a sikertörténeteket rendszeresen elérhetővé teszi az uniós innovációs közösség szélesebb köre és mások számára is. Ez magában foglalhatja az EIT és a TIT-ek oktatási és képzési tevékenységeihez használt, nyílt hozzáférésű kurzusanyagok adatbázisának kifejlesztését.
- Biztosítja a magánszektor – többek között a kkv-k – tudásháromszögben való fokozott részvételét.

2.3. szakasz Új végrehajtási mechanizmusok és eredményközpontú monitoringja

Az EIT:

- Egyszerűsítési menetrendet hoz létre, amely tartalmazza az előrehaladás értékeléséhez használt referenciaértékeket, és az éves tevékenységi jelentésben beszámol a Bizottságnak a végrehajtás folyamatáról; biztosítja, hogy az egyszerűsítés új modelljei Unió-szerte elterjedjenek, és más uniós kezdeményezésekhez is felhasználják azokat.
- A Bizottsággal és a TIT-ekkel együttműködve átfogó rendszert hoz létre a következők monitoringjára: az EIT hozzájárulása a Horizont 2020 programhoz, az EIT által saját tevékenységei és a TIT-tevékenységek révén kifejtett hatás, valamint a TIT-ek által elért eredmények. Az EIT valamennyi monitoring tevékenységéről beszámol az éves tevékenységi jelentésben, amelyet az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak is megküld.

3.1 szakasz Az EIT-n belüli döntéshozatal ésszerűsítése és pontosítása

Az EIT:

- Belső és külső szakértelem módszeres használatát magában foglaló, intelligens humán erőforrás-stratégia és belső igazgatási eljárások révén biztosítja, hogy az EIT az innovatív irányítás referenciaintézményévé nője ki magát.
- Konkrét intézkedéseket tesz a nyitottság és átláthatóság kultúrájának további előmozdítására.

3.2. szakasz Befektetés a TIT-ekbe: az EIT és a TIT-ek kapcsolata

Az EIT:

- A TIT-ek teljes életciklusa során világos és koherens iránymutatást fog biztosítani az elvárásokra, kötelezettségekre és felelősségekre vonatkozóan.
- A TIT-ekkel szorosan együttműködve az EIT-központon belül kialakítja a TIT-ek közötti cserét és tanulást elősegítő kapacitást.
- A TIT-ek számára számos szolgáltatást biztosít olyan horizontális kérdésekkel kapcsolatban, amelyek esetében hatékonyságnövekedés érhető el, valamint e célból egyéb vállalati politikákat is végrehajt.
- Iránymutatást nyújt a kapcsolatok kialakításához és a társuláshoz olyan partnerekkel, amelyeknek nem áll módjában, hogy egy TIT teljes értékű befektetővé és partnereivé váljanak.

3.3. szakasz Az érdekeltek bevonása

Az EIT:

- Létrehozza az érintett felek rendszeres EIT-fórumát és annak a tagállamok képviselőiből álló különleges formációját, hogy megkönnyítse a tudásháromszög egészére kiterjedő, a tágabb innovációs közösséggel folytatott együttműködést és kölcsönös tanulást, a nemzeti és regionális hatóságokat is bevonva. Ebben az összefüggésben az internetalapú platform tovább segítheti a résztvevők közötti együttműködés támogatását.
- Rendszeresen igénybe veszi az egyetemek, vállalkozások, kutatási szervezetek és klaszterszervezetek meglévő szövegeit mint az ismeretek cseréjének és az eredmények terjesztésének platformjait.
- Olyan mechanizmust hoz létre – például az EIT, a TIT-ek és az Európai Bizottság érintett szolgálatai közötti éves találkozót –, amely tovább elősegíti az EIT és egyrészt a TIT-ek, másrészt a más uniós kezdeményezések közötti szinergiákat.

AZ EIT STRATÉGIAI INNOVÁCIÓS TERVE

1. Az Európai Innovációs és Technológiai Intézet: Az Unió innovációs szereplője

A stratégiai innovációs terv (a továbbiakban: az innovációs terv) meghatározza az Európai Innovációs és Technológiai Intézet (a továbbiakban: az EIT) prioritásait a 2014–2020 közötti időszakra, továbbá leírja működésének részletes szabályait. Ennélfogva a terv az uniós politikai döntéshozók kulcsfontosságú eszköze, amellyel kijelölik az EIT stratégiai irányát, ugyanakkor az intézet számára számottevő önállóságot biztosítanak a kijelölt célok megvalósítási módjainak és eszközeinek meghatározásához.

Az innovációs terv egy mélyreható folyamat eredménye, amelynek célja az EIT eddigi tapasztalatainak számbavétele és az európai innovációs színtér valós helyzetének teljes körű bemutatása. A terv alapját az innovációs terv első tervezete képezi, amelyet az EIT igazgatótanácsa – a 294/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet⁽¹⁾ követelményeinek megfelelően – 2011. június 15-én nyújtott be az Európai Bizottsághoz.

Ezenfelül az innovációs terv az EIT kezdeti szakaszának független értékelésére, valamint egy olyan konzultációs folyamatra épül, amelyben az EIT tevékenységében jelenleg vagy a jövőben potenciálisan érdekelt valamennyi fél részt vehetett, beleértve a vállalkozásokat, a felsőoktatási intézményeket és a kutatási szervezeteket, valamint a nemzeti és regionális hatóságokat.

1.1. EIT: a társadalmi kihívások kezelése a tudásháromszög innovációja révén

A gyorsan változó világban Európa jövő felé vezető útját az intelligens, fenntartható és inkluzív növekedés határozza meg. A fenti célok elérésében, valamint a globális tudásalapú gazdaságban és társadalomban való versenyképesség fenntartásában elismerten kulcsfontosságú, ösztönző szerepe van a felsőoktatás, a kutatás és az innováció „tudásháromszögének”, valamint e három terület kölcsönhatásának. Az Európai Unió ennek megfelelően az említett területeket az Európa 2020 stratégiában szakpolitikai prioritásokként határozta meg. A prioritásokat mindenekelőtt az „Innovatív Unió” és a „Mozgásban az ifjúság” elnevezésű kiemelt kezdeményezések révén hajtják végre, amelyek az e területen végzett uniós intézkedések átfogó szakpolitikai keretét alkotják. Ezeket a prioritásokat más kiemelt kezdeményezések is kiegészítik, így például az „Integrált iparpolitika a globalizáció korában”, az „Európai digitális menetrend” és az „Erőforrás-hatékony Európa” elnevezésű kezdeményezések. Az EIT teljes körűen hozzá fog járulni e kiemelt kezdeményezések céljainak végrehajtásához.

⁽¹⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 294/2008/EK rendelete (2008. március 11.) az Európai Innovációs és Technológiai Intézet létrehozásáról (HL L 97., 2008.4.9., 1. o.).

A felsőoktatás, a kutatás és az innováció középpontba helyezésének okai egyértelműek. A tudásalapú gazdaság, valamint a világszintű verseny növekedése és a belső demográfiai kihívások összefüggésében a jövőben a gazdasági növekedést és a munkahelyteremtést Európában egyre nagyobb mértékben a termékekkel, szolgáltatásokkal és üzleti modellekkel kapcsolatos innovációs áttörések, illetve Európa tehetséggondozási, -vonzási és -megtartási képessége fogja biztosítani. Noha vannak Európában egyéni sikertörténetek, az Uniónak fel kell zárkóznia a világszinten vezető innovátorokhoz. Az Uniónak továbbá egyre élesebb versenyt kell folytatnia a tehetségekért a feltörekvő gazdaságok új kiválósági központjaival.

Európának tovább kell fokoznia a felsőoktatás, a kutatás és az innováció terén tett erőfeszítéseit, valamint erős, nyitott és valódi vállalkozói kultúrát kell kialakítania, amely nélkülözhetetlen a kutatás és innováció értékeinek kiaknázására való ösztönzéshez és annak támogatásához, az új vállalkozások létrehozása, valamint az innovatív megoldásoknak a nagy növekedést ígérő ágazatokban történő tényleges piaci alkalmazása érdekében. Európának támogatnia kell a felsőoktatási intézményeknek az innováció hajtóerőiként betöltött szerepét, mivel az innováció előmozdításához a tehetségeket megfelelő készségekkel, ismeretekkel és hozzáállással kell felruházni.

Az EIT-t pontosan ezzel a célkitűzéssel hozták létre, vagyis hogy az Unió és a tagállamok innovációs kapacitásának erősítésével hozzájáruljon a fenntartható gazdasági növekedéshez és a versenyképességhez, és fokozza az Unió és a tagállamok azon képességét, hogy a kutatási eredményeket hasznosítva nagy értéket képviselő termékeket és szolgáltatásokat hozzanak létre. A felsőoktatás, a kutatás és az innováció tudásháromszögének teljes körű integrálásával az EIT munkája határozottan elő fogja segíteni különösen a társadalmi kihívásoknak a Horizont 2020 program keretében történő kezelését, és rendszerszintű változást fog eredményezni az uniós innovációs szereplők együttműködésének mikéntjében.

E cél elérése érdekében az EIT az EIT szintű stratégiai iránymutatást a tudományos és innovációs társulások (a továbbiakban: a TIT-ek) tematikus programjai keretében megvalósuló alulról építkező megközelítéssel ötvözi. A TIT-ek fokozottan integrált páneurópai partnerségek, amelyek kiváló egyetemeket, kutatóközpontokat, kis- és nagyvállalkozásokat, valamint más innovációs szereplőket tömörítenek hosszú távra konkrét társadalmi kihívások köré. Valamennyi TIT néhány, egymással kapcsolatban álló helymegosztási központ köré szerveződik, amelyekben a partnerek napi kapcsolatban, egymással szorosan együttműködve és közös stratégiai célok alapján végzik munkájukat. A helymegosztási központok a meglévő kiválósági központokra épülnek, azokat helyi innovációs ökoszisztémákká fejlesztik tovább, és bekapcsolják őket az Európa-szerte található innovációs csomópontok szélesebb hálózatába. Az EIT keretén belül az egyes TIT-ek jelentős önállóságot élveznek saját belső szervezeti felépítésük, összetételük, menetrendjük és munkamódszereik meghatározása tekintetében, ami lehetővé teszi számukra, hogy a célkitűzéseiknek legmegfelelőbb megközelítést válasszák. Az eredményes és rugalmas irányítás révén az EIT-nek Európa-szerte követendő példaként kell szolgálnia. Stratégiai szinten az EIT szervezi – az Európai Parlament és a Tanács által meghatározott tematikus területeknek megfelelően – a TIT-ek kiválasztási folyamatát, valamint rugalmas keretben koordinálja őket, adott esetben támogatja és tanácsokkal látja el őket adminisztratív ügyekben, továbbá terjeszti a TIT-ek legjobb irányítási és finanszírozási modelljeit. A TIT-ek közötti koordinációt és együttműködést az EIT-nek kell ösztönöznie a szinergiák, valamint a hozzáadott érték biztosítása érdekében.

Az EIT a TIT-ek révén az innováció felgyorsítására törekszik, valamint annak elősegítésére, hogy olyan multi- és interdiszciplináris környezetet alakítson ki, amelyben nagyobb valószínűséggel valósul meg sikeres innováció, továbbá arra törekszik, hogy a felsőoktatás, a kutatás és a vállalkozások együttműködése terén áttöréseket lehessen elérni. E megközelítés segíti a Horizont 2020 programban meghatározott, egyre összetettebbé és összefonódottabbá váló társadalmi kihívások kezelését, mivel ötvözi az ágazati és az ágazatok közötti innovációt, és különböző ágazatokat és tudományágakat képviselő, valamint különböző háttérrel rendelkező kiváló szakembereket fog össze – akik máskülönben nem feltétlenül találkoznának –, hogy közösen találjanak megoldást az adott kihívásra.

Eredmények

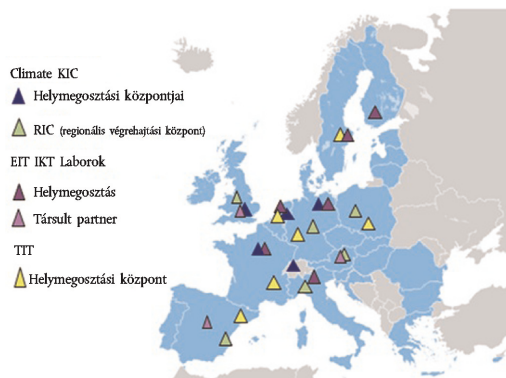
Lezárult az EIT működésének kezdeti szakasza, amely – az első TIT-ek révén – az EIT működésének megkezdésére, valamint az EIT döntéshozó és végrehajtó funkciói, az igazgatótanács és a központ létrehozására összpontosult. Az EIT továbbá elérte fő célkitűzését, az innovációs lánc egészének teljes körű integrációját, amely felsőoktatási intézményeket, kutatási szervezeteket és vállalkozásokat tömörít 2010-ben a Tanács és a Parlament által Európa jövőbeli fejlődése szempontjából alapvető fontosságúnak ítélt területen megalapított három kezdeti TIT révén. Ezek a területek a fenntartható energia („KIC InnoEnergy”), az éghajlatváltozáshoz történő alkalmazkodás és az éghajlatváltozás hatásainak mérséklése („Climate KIC”), valamint a jövő információs és kommunikációs társadalma („EIT ICT Labs”).

Ezenfelül budapesti központja révén az EIT jelenleg innovációs intézetként betöltött szerepének megszilárdítására összpontosít. Az EIT létrehozta továbbá az EIT-alapítványt, amely az EIT munkáját és tevékenységeit ösztönző és támogató, valamint az EIT társadalmi hatását fokozó, jogilag független szervezet.

A TIT-ek a világszínvonalú integrált partnerséggé válás felé vezető úton

A 2010-ben létrejött első három TIT 2011-ben hajtotta végre első tevékenységeit. Annak ellenére, hogy még kevés tapasztalattal rendelkeznek, saját területükön elérték a kritikus tömeget, és többek között sikerült kiegyensúlyozott módon bevonniuk a tudásháromszög különböző ágaival foglalkozó érintetteket. A TIT-en belüli partnerek együttes ereje – számuk, valamint a saját területükön képviselt jelentőségük tekintetében egyaránt – lehetővé teszi, hogy világszínvonalúvá váljanak.

1. ábra – A TIT-ek helymegosztási központjai

Stratégiáik és irányítási struktúráik kialakítása során a TIT-ek a különböző tematikus területeknek megfelelően eltérő megközelítéseket alkalmaztak. Az egyik TIT-et vállalként, míg a másik kettőt nonprofit egyesületként hozták létre. Mindegyikük hozzávetőleg 30 fő partner és öt-hat helymegosztási központ köré épül, amelyekhez általában változó számú további társpartner, köztük kis- és középvállalkozások (kkv-k) kapcsolódnak.

A TIT-ek ügyvezető által vezetett önálló jogi személyként történő létrehozása egyértelmű elmozdulást jelent a hagyományos, több kedvezményezettet érintő megközelítéstől. Ezenfelül a TIT-ek tevékenységeik stratégiai tervezése során üzleti logikát követnek, és valamennyien végrehajtották a helymegosztási koncepciót: a különféle csapatokat egy földrajzi helyen tömörítették, számos TIT-tevékenységet összefogtak, és páneurópai szinten összehozták a különböző szakterületeken kifejlesztett kompetenciákat és készségeket. Különösen az üzleti világ határozott szerepet fog játszani a TIT-ek tevékenységeinek megvalósításában, a TIT-eknek pedig képesnek kell lenniük arra, hogy az üzleti ágazatot befektetésekre és hosszú távú kötelezettségvállalásokra bírják rá.

A TIT-ek tevékenységei az innovációs lánc egészére kiterjednek, és magukban foglalják többek között az EIT-mesterképzések és -doktori programok létrehozását, amelyek a tudományos kiválóságot vállalkozói készségek oktatásával, vállalkozásalapítási szolgáltatásokkal és mobilitási programokkal ötvözik. Mivel a kezdeti TIT-tevékenységek a tehetségre és az emberekre összpontosítottak, az első eredményeket az oktatás és a vállalkozói készség területén érték el, beleértve a mesterképzések és doktori programok létrehozását. Két TIT egyesítette erőit, és együttműködik egy intelligens hálózatokról szóló közös mesterképzési program keretében.

A TIT-ek első évben (2010–2011) elért eredményei biztatóak:

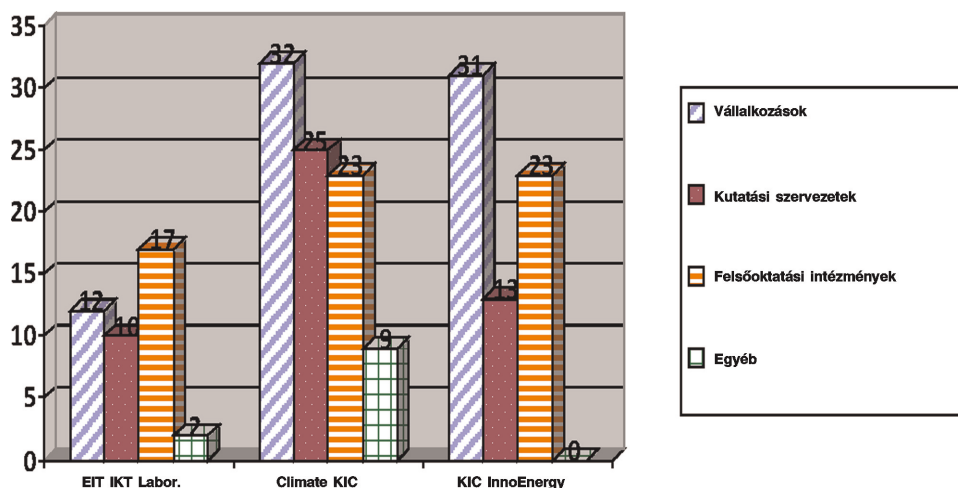
Közel 500 hallgató végezte el a nyári egyetem keretében nyújtott képzést, jelenleg pedig több mint 200 hallgató tanul a speciális TIT-mesterkurzusokon. Tehetséges jelentkezőkből nincs hiány: a KIC InnoEnergy mesterkurzusának 155 szabad helyére például 950-en jelentkeztek. A Climate KIC tanfolyamain 2010-ben és 2011-ben végzett hallgatók létrehozták a végzett hallgatók egyesületét, hogy biztosítsák hosszú távú részvételüket a TIT-ben.

Hat új vállalkozást máris megalapítottak, amelyeket díjakból és jutalmakból származó induló összegből, illetve a TIT-ek támogatásával valósítottak meg. Jelenleg 50-nél is több induló vállalkozás megy keresztül inkubációs folyamatokon. Az EIT ICT Labs 18 kisvállalatot támogat üzleti tanácsadók segítségével.

A tudásháromszögön belüli kapcsolatokat regionális szinten a tudományágakon átnyúló szakmai továbbképzési programok, például a Climate KIC „Úttörők a gyakorlatban” („Pioneers in practice”) programja révén hozták létre (eddig 59 személy vett részt ebben a mobilitási programban).

A szellemi tulajdonra vonatkozó új szabályokat alakítottak ki, amelyek előírják a szellemi tulajdonjogokból származó nyereségnek a részt vevő vállalatok és a TIT jogi személye közötti elosztását.

2. ábra – TIT-partnerek 2011-ben (vállalkozások, felsőoktatás, kutatási szervezetek)

1.2. Az EIT hozzáadott értéke: megkülönböztető jegyek

Az EIT megközelítése számos olyan jellemzővel bír, amelynek köszönhetően az EIT uniós szinten valódi hozzáadott értéket teremt:

- A széttagoltság leküzdése hosszú távú integrált partnerségek, valamint az EIT európai dimenziója révén elért kritikus tömeg segítségével: A meglévő együttműködési kezdeményezésekre építve az EIT állandóbb és stratégiaibb jellegű szintre emeli a TIT-eken belül kiválasztott partnerségeket. A TIT-ek lehetővé teszik, hogy világszínvonalú partnerek új formációkban egyesüljenek, optimalizálják a meglévő forrásokat, új és adott esetben nyitott innovációs modelleket alakítsanak ki, valamint új értékláncokon keresztül új üzleti lehetőségekhez férjenek hozzá, és ezáltal nagyobb kockázattal járó, átfogóbb kihívásokat is kezelni tudjanak. Ezenkívül, bár jelentős számú kiválósági központ található a tagállamokban, ezek gyakran nem érik el a kritikus tömeget ahhoz, hogy egyénileg helyt tudjanak állni a globális versenyben. A TIT-ek helymegosztási központjai a helyi szinten meghatározó szereplőknek lehetőséget biztosítanak arra, hogy határokon átnyúlóan is szoros kapcsolatot alakítsanak ki más kiváló partnerekkel, és így képesek legyenek nemzetközi szinten fellépni és elismertségre szert tenni.
- Az oktatási, kutatási és innovációs befektetések hatásának fokozása és az innovációs irányítás új módjainak vizsgálata: Az EIT a technológiák és a kutatási eredmények felhasználásának és kiaknázásának felgyorsításával, valamint a kutatási eredményeknek az oktatás valamennyi szintjébe történő áttöltésével „innovációs katalizátor” szerepet tölt be, így hozzáadott értéket teremt a meglévő kutatóbázis számára. Az innovációs tevékenységek pedig hozzájárulnak a kutatási befektetések összehangolásához és fokozásához, valamint ahhoz, hogy az oktatási és képzési tevékenységek hatékonyabban válaszoljanak az üzleti igényekre. Ennek érdekében az EIT számára jelentős rugalmasságot biztosítanak, így az új innovációs modelleket vizsgálhat meg, amelyek a TIT-ek irányítási és finanszírozási modelljeinek terén ténylegesen differenciált megközelítést, valamint a kínálatozó lehetőségek hatékonyabb kihasználásához szükséges gyors alkalmazkodást tesznek lehetővé.
- A határokon átnyúló tehetséggondozás és a vállalkozói készség előmozdítása a tudásháromszög integrálása révén: Az EIT támogatja az emberközpontú innovációt, és munkájának középpontjába a hallgatókat, a kutatókat és a vállalkozókat helyezi. Az EIT új karrierlehetőségeket és mobilitási lehetőségeket biztosít a felsőoktatás és a magánszféra között, valamint innovatív szakmai továbbképző programokat kínál. Az innovatív TIT-ek mesterképzéseinek és doktori programjainak EIT-jelzése várhatóan hozzájárul majd egy olyan, nemzetközileg elismert kiválósági márkánév létrejöttéhez, amely vonzó lehetőséget kínál az európai és külföldi tehetségek számára. A vállalkozói készséget a PhD hallgatókat is soraik között tudó, világszinten is kiemelkedő hallgatók új nemzedéke révén mozdítják elő, akik rendelkeznek az ötletek új üzleti lehetőségekké alakításához szükséges ismeretekkel és hozzáállással. Ezeknek a hallgatóknak kulcsszerepe van a tudásháromszög integrációjában.
- Eredmény- és üzletközpontú megközelítéssel együtt alkalmazott intelligens finanszírozás tőkeáttétel révén: Az EIT a TIT-ek költségvetésének legfeljebb 25 %-át biztosítja, és előmozdítja a pénzügyi források fennmaradó 75 %-ának különböző köz- és magánszférabeli, továbbá harmadik szektorbeli partnerektől történő megszerzését, ami már magában vállalkozói megközelítést jelent, és a nagyléptékű befektetések összefogása és a különböző köz- és magánszférabeli források közösen elfogadott stratégiákhoz való hozzárendelése révén jelentős tőkeáttételi hatást eredményez. A TIT-ek belső rendelkezéseket fognak elfogadni a tevékenységek kettős, nemzeti és EIT-szinten történő finanszírozásának elkerülése érdekében.

Ezenfelül az EIT, a piaci és a társadalmi hatások együttes figyelembevételével, eredményközpontú megközelítést követ. A TIT-ek üzleti logika szerint, éves üzleti tervek alapján működnek, amely tervek az oktatástól a vállalkozások alapításáig terjedő tevékenységek, a világos célkitűzések, eredmények és az értékelésükhöz alkalmazott kulcsfontosságú teljesítménymutatók nagyszabású portfólióját foglalják magukban.

1.3. Más szakpolitikákkal és finanszírozási kezdeményezésekkel kialakított szinergiák és kiegészítő jelleg

Az uniós kezdeményezések és programok egyre inkább felismerik a kutatás, az innováció és a felsőoktatás közötti összefüggéseket. Európai, nemzeti és regionális szinten egyaránt kiváló lehetőség nyílik az intézkedések kölcsönös megerősítésére. Uniós szinten a Horizont 2020 – a 2014–2020 közötti időszakra kiterjedő kutatási és innovációs keretprogram – továbbra is biztosítani fogja az ilyen szinergiák teljes körű kiaknázását.

Az EIT határozottan elő fogja segíteni a Horizont 2020 programban meghatározott célkitűzések megvalósítását, különösen a társadalmi kihívások kezelésének e területre vonatkozó más kezdeményezésekkel történő összehangolásával. A Horizont 2020 programon belül az EIT a „társadalmi kihívások” célkitűzés részét fogja képezni, azonban a célkitűzések közötti akadálytalan kölcsönhatásra vonatkozó megközelítést követve az EIT „az ipari vezető szerep” célkitűzés megvalósításához is hozzájárul majd az eredményközpontú kutatás serkentésével, valamint a nagy növekedési potenciálú innovatív kkv-k létrehozásának előmozdításával. Végül az EIT a tudományágakon, ágazatokon és országhatárokon átnyúló mobilitás előmozdításával, valamint a vállalkozói készség és a kockázatvállalási kultúra innovatív posztgraduális képzési programokba történő beépítésével elő fogja segíteni a „kiváló tudományos alap” célkitűzés létrehozását.

Az EIT ezáltal jelentősen hozzájárul azon keretfeltételek megteremtéséhez, amelyek az Unióban folyó kutatásban rejlő innovációs lehetőségek megvalósításához és az európai kutatási térség (EKT) kiteljesítéséhez szükségesek.

Az EIT továbbá teljes körű és szükséges oktatási dimenzióval gazdagítja az uniós kutatási és innovációs politikát. Az innovatív és vállalkozói ismeretekre kiterjedő oktatás révén az EIT fontos összekötő szerepet tölt be a kutatási és innovációs keretprogram, valamint az oktatási politikák és programok között, továbbá biztosítja a felsőoktatás fenntartható változásainak megvalósításához szükséges hosszú távú elkötelezettséget. Az EIT – különösen az új, transz- és interdiszciplináris, a résztvevő felsőoktatási intézmények által a nemzeti szabályoknak és akkreditációs eljárásoknak megfelelően odaítélt EIT-diplomák révén – vezető szerepet tölt be az innovációt szolgáló oktatásra irányuló közös munkában, amely egyértelműen kapcsolódik a felsőoktatási intézmények korszerűsítésének átfogóbb uniós programjához, előmozdítva ezáltal az európai felsőoktatási térség kialakítását.

Az innováció helyi és globális szempontjai közötti kapcsolatok kialakításával lehetőség van továbbá az Unió kohéziós politikájával való együttműködés kölcsönös megerősítésére. A helymegosztási központok biztosítják a határokon átnyúló együttműködést, valamint kedvező helyzetben vannak ahhoz, hogy hasznosítani tudják a saját régiójukban alkalmazott különböző finanszírozási programokat. A helymegosztási központok vezető szerepet játszanak a TIT-ek összessége helyi és világszintű összeköttetéseinek megerősítésében, többek között a regionális hatóságokkal – különösen az intelligens specializációt segítő regionális innovációs stratégiák (RIS3) kialakításáért és megvalósításáért felelős regionális hatóságokkal – való szoros együttműködés keretében. Meg lehetne erősíteni továbbá a TIT-ek és a helyi klaszterek közötti kapcsolatot annak érdekében, hogy növekedjen a kkv-k TIT-tevékenységekben történő részvétele. Míg a szinergiák kialakításának lehetősége az adott TIT tematikus területétől függően változó, számos uniós szintű kezdeményezés és program kínál különösen az együttműködésből és koordinációból származó előnyöket. Mivel az EIT/TIT-ek alapkoncepciója a meglévő uniós kiválóság értékének növelésén alapul, a – jelenlegi és jövőbeli – TIT-ek lényegükben fogva törekedni fognak e szinergiák maximális kihasználására. A TIT-ek, a várakozások szerint, növelik majd a vonatkozó területen már meglévő kezdeményezések, többek között a közös programozási kezdeményezések, az európai innovációs partnerségek és a köz-magán társulások (PPP-k) értékét.

A TIT páneurópai kutatóbázisának magját – amennyiben szükséges – a közös programozási kezdeményezéseknek kell képezniük, mivel e kezdeményezések kulcsfontosságú eszközök a kutatás széttagoztatásának orvoslásában. A TIT-ek pedig felgyorsíthatják és előmozdíthatják a közös programozási kezdeményezések által összefogott kiváló állami kutatásban rejlő lehetőségek kiaknázását, és ezáltal orvosolhatják az innováció széttagoztatását. A közös technológiai kezdeményezések és az újonnan létrehozott köz-magán társulások platformot biztosítanak a nagyszabású, iparközpontú kutatás elősegítéséhez, valamint fokozzák a jelentős technológiák fejlesztését. A TIT-ek segíthetik e jelentős kutatási befektetések felgyorsítását, amelyek ösztönzik a technológiaátadást és a kereskedelmi hasznosítást, valamint a vállalkozói tehetségek révén a meglévő üzleti területen belül új vállalkozásokat alakítanak ki. A tudásháromszögön alapuló megközelítés révén az EIT ki fogja egészíteni az Európai Kutatási Tanács (ERC) világszínvonalú úttörő kutatásra irányuló befektetéseit, mivel az ötletektől az alkalmazásig és a hasznosításig terjedő innovációs lánc egészét célozza, valamint további lehetőségeket biztosít az innováció és a vállalkozói készségek területén a Marie Skłodowska-Curie-ösztöndíjas kutatók, illetve az „Erasmus+” program hallgatói számára, ezzel elősegítve az európai kutatási térség, valamint az európai felsőoktatási térség kialakítását.

A jövőbeli európai innovációs partnerségek átfogó keretet fognak biztosítani a kereslet és a kínálat által meghatározott kutatási és innovációs eszközök, illetve szakpolitikák közötti összhang és intelligens szinergiák előmozdítására. A TIT-ek decentralizált jellegük révén és gyakorlati tapasztalataikkal is hozzájárulhatnak az európai innovációs partnerségekhez, különösen a megfelelő humántőke létrehozásával, a kulcsfontosságú szereplők, például a vállalkozók és kutatók oktatásával, illetve a saját ágazatuk szerinti szakpolitikai, szabályozási és szabványosítási kérdésekkel kapcsolatos keretfeltételek és bevált gyakorlatok meghatározásával.

A gyakorlatban a szinergiák lehetőségei TIT-enként és kihívásonként különböző formában fognak megvalósulni. A TIT-ek szintjén jelenleg zajlik a más kezdeményezésekkel való kapcsolatok kialakítása, amelyek az egyes TIT-ek sajátosságaitól és tematikus területétől függően különböznek. Ezen túlmenően az EIT-nek ösztönöznie kell, hogy a TIT-ek a Horizont 2020 program pillérei között szinergiákat alakítsanak ki és együttműködjenek egymással, valamint az egyéb vonatkozó kezdeményezésekkel, kellően figyelembe véve ugyanakkor az ezek közötti átfedések kockázatát.

A TIT-ek és más kezdeményezések közötti szinergiák gyakorlati példái (2011 szeptemberében)

- Az EIT ICT Labs szoros kapcsolatot és együttműködést tart fenn a jövő internetének kiépítését célzó közmagán társulással, az ARTEMIS közös technológiai kezdeményezéssel és az EUREKA kezdeményezésekkel, például az ITEA2-vel (Information Technology for European Advancement, információs technológia az európai fejlődésért) és a „Digitális élet iránti bizalom” (Trust in Digital Life) elnevezésű partnerséggel. A „TIT-katalizátoroknak”, például az innovációs radarnak (Innovation Radar), a szabadalomösztönzőnek (Patent Booster) és a technológiaátadásnak (Technology Transfer) az uniós finanszírozású kutatási projektek életciklusa során történő alkalmazásával az EIT ICT Labs fellelkesíti azok piaci hatását. Az EIT ICT Labs a helymegosztási központjaihoz való hozzáférés biztosításával Európa-szerte növeli a személyek és az ötletek mobilitását.
- A KIC InnoEnergy az Unió stratégiai energiatechnológiai tervének (SET-terv) megvalósítását segíti elő, többek között a technológiafigyeléssel és feltérképezéssel kapcsolatos SETIS-platformban való részvétel, valamint az európai ipari kezdeményezésekhez való hozzájárulása révén. A KIC InnoEnergy jelenleg ugyancsak együttműködik a Bizottság Közös Kutatóközpontjával (JRC) annak érdekében, hogy a forgatókönyv-készítés során javítsa a szimulációs kapacitást.
- A Climate KIC aktívan biztosítja a terület közös programozási kezdeményezéseivel kialakított szinergiákat, mivel a Climate KIC innovációs, illetve végrehajtási terve részben az éghajlatváltozásra vonatkozó közös programozási kezdeményezésben (éghajlatváltozással kapcsolatos szolgáltatások és alkalmazkodás) meghatározott közös stratégiai menetrendre fog épülni. A Climate KIC regionális innovációs és végrehajtási közösségei eredeti, egész Európára kiterjedő regionális innovációs modellt nyújtanak, amely a régiókat kísérleti környezetként alkalmazza, ezáltal az irányítási képesség és a regionális erősségek fejlesztését hozza kapcsolatba a globális kihívásokhoz.

2. Az EIT szerepének megerősítése 2013 után: prioritások

2.1. A növekedés, a hatás és a fenntarthatóság ösztönzése az EIT révén

A létrehozási szakasz keretében szerzett tapasztalatok

A kezdeti TIT-ek létrehozási folyamatának jelentős része „gyakorlat általi tanulás” útján valósult meg. Ez rámutatott arra, hogy a TIT-ek koncepciója új, és azokat a kihívásokat, amelyek egy adott TIT jogalanyként való létrehozása során, valamint a más TIT-ekkel és partnerekkel való szerződéses kapcsolatok kialakításakor merültek fel, a folyamat valamennyi résztvevője alábecsülte. A jogalanyok különböző formáinak megfelelőségével kapcsolatos tájékozatlanság nem könnyítette meg a létrehozási folyamatot. Míg az alulról építkező megközelítést – amely partnerségeik megszervezéséhez nagy szabadságot biztosít az egyes TIT-ek számára – a jövőben is fenn kell tartani, a megfelelő jogi keret meghatározásához további iránymutatás és támogatás szükséges. Ezenfelül nem szabad alábecsülni azt a kihívást, amelyet a különböző felsőoktatási és üzleti kultúrák egyetlen jogalanyban történő egyesítése jelent, ezért fontos a közös értékek érvényesítése mind a TIT-ek, mind az EIT szintjén. A TIT-ek továbbá nagyszabású intézményi innovációnak számítanak, és jellemzőiket tekintve – ideértve méretüket és szervezési módjukat – nincs két egyforma TIT. Ez az innovációs modellek széles választékát kínálja, ugyanakkor meg is nehezíti a TIT-ek általános koordinációját és monitoringját.

A jövőben az EIT-nek a kiválasztási folyamattól kezdődően egyértelműbb fentről kiinduló útmutatást kell nyújtania annak biztosítása érdekében, hogy az alapvető stratégiai jellemzők valamennyi TIT-re érvényesek legyenek, ugyanakkor fennálljon a lehetőség a TIT-ek szervezésével, megvalósításával és finanszírozási módjaival kapcsolatos differenciált megközelítések alkalmazására.

Az EIT-nek csökkentenie kell az adminisztratív terheket és közvetítenie kell a már meglévő TIT-ek bevált gyakorlatait és tapasztalatait az új TIT-ek felé. Végül megállapítható, hogy a jelenlegi összesen három TIT egyelőre nem biztosítja a kritikus tömeget az EIT számára ahhoz, hogy az – mint vezető innovációs intézet – a benne rejlő lehetőségeket maradéktalanul megvalósítsa.

Ezenkívül az EIT-nek többnek kell lennie a „részek összégénél”, és elő kell segítenie a TIT-ek közötti tevékenységeket.

Az EIT-nek – hosszú távon – ki kell alakítania egyértelmű identitását és világszerte ismertté kell tennie az EIT-márkanévét. Az erős EIT-márkanév kialakítása magában foglalhatja olyan intézkedések megvalósítását, amelyek erős humán- és üzleti hálózat kialakítását célozzák az EIT-közösség körül (hallgatók, egykori hallgatók, oktatók, vállalkozók, szakemberek stb.), illetve olyan konferenciák és események szervezését, amelyek továbbá fokozzák az identitástudatot és a láthatóságot.

Az EIT mint a tudásháromszög befektetője

E tapasztalatok alapján az EIT célja, hogy megszilárdítsa és továbbfejlessze szerepét olyan „befektetőként”, aki támogatja az Európában meglévő kutatási, üzleti és felsőoktatási kiválósági központokat, és lehetővé teszi számukra a közös munkát, valamint elősegíti ezek hosszú távú, rendszeres együttműködését a TIT-ek keretében.

Az „EIT mint befektető” megközelítés a leghatékonyabb stratégiai lehetőségek meghatározására és az azokat megvalósító, világszínvonalú partnerségek – a TIT-ek – portfóliójának kiválasztására összpontosul. E megközelítés részeként az EIT az éves támogatásokat elért teljesítményük és üzleti terveikben előrevetített tevékenységük alapján ítéli oda a TIT-eknek, egy világos és átlátható eljárást követve. Az üzleti tervek értékelését külső, független szakértők fogják segíteni. E tekintetben az EIT-nek nem csupán tágabb értelemben vett irányokat és elképzeléseket kell kijelölnie, hanem megfelelő szintű támogatást is kell biztosítania a TIT-ek számára, és monitoring alá kell vonnia azok teljesítményét. A TIT-ek ugyanakkor nagymértékű szabadságot élveznek menetrendjük, belső stratégiai és szervezeti felépítésük meghatározása, valamint tevékenységeik megvalósítása és a szükséges tehetség és források mozgósítása terén.

Az EIT TIT-ekre irányuló befektetéseinek megtérülése az uniós gazdaság és társadalom egésze számára biztosított kézzelfogható előnyökben lesz mérhető, ideértve az új vállalkozások, valamint termékek és szolgáltatások létrehozását a meglévő és jövőbeli piacokon, a magasabb szintű készségekkel rendelkező vállalkozókat, az új és vonzóbb álláslehetőségeket, valamint a tehetségnek az Unió egész területéről és külföldről történő vonzását, illetve megtartását.

Ehhez az EIT számára erőteljes monitoring és értékelési rendszert kell kialakítani, amely az eredményekre, a teljesítésekre, valamint a gazdasági és társadalmi hatás elérésére összpontosít, és amelynek keretében a teljesítményértékelést a nemzetközi bevált gyakorlatok alapján végzik. E tekintetben kiemelt fontossággal bír az EIT TIT-ek révén gyakorolt hatásának, az EIT saját szervezeti teljesítményének és a Horizont 2020 programhoz való hozzájárulásának értékelésére szolgáló, kiegyensúlyozott teljesítmény-monitoring rendszer létrehozása.

E szempontból az is lényeges, hogy az EIT a TIT-ekkel együtt egy valódi, közös értékekre épülő „vállalati arculatot” alakítson ki. Míg valamennyi TIT és egyéni partnereik mindegyike rendelkezik saját vállalati arculattal és értékekkel, vannak olyan közös értékeik is, amelyek az EIT/TIT-közösséget összefogják. Ezek az értékek a következők: kiválóság a tudásháromszög egészében; magasan képzett és vállalkozói készséggel rendelkező emberek; hosszú távú, határokon, tudományágakon és ágazatokon átnyúló együttműködés; végül a társadalmi és gazdasági hatások előtérbe helyezése. Egy ilyen arculat az EIT és a TIT-ek láthatóságát és hírnevét is fokozni fogja.

2.1.1. A meglévő TIT-ek növekedésének és hatásának megszilárdítása és támogatása

Az EIT a kezdeti három TIT-et potenciáljuknak és hatásuknak, valamint a Horizont 2020 célkitűzéseivel való hozzájárulásuknak a fokozása érdekében aktívan támogatni fogja. Idővel a TIT-ek kibővített tevékenységeik kezdeti körét, hogy új piacokat szerezhessenek, vagy új társadalmi lehetőségeket ragadhasanak meg, és alkalmazkodni tudjanak a változó globális környezethez. E fejlesztések támogatásához az EIT az egyes TIT-ekkel szorosan együttműködve olyan testreszabott társfinanszírozási stratégiákat fog világos és átlátható módon tanácsolni és meghatározni, amelyek ugyanakkor az EIT egészét érintő stratégiai tevékenységeket is szolgálják.

A TIT-eknek dinamikus partnerségeknek kell maradniuk, és így – a kiválóság alapján Európa egészében – nyitottnak kell lenniük az új partnerek irányába, de adott esetben a meglévő partnerekkel való kapcsolat megszüntetésére is készen kell állniuk. A TIT-eknek, amennyiben hozzáadott értéket tudnak biztosítani, ki kell aknázniuk a meglévő és lehetséges új kiválósági forrásokat például az új partnereknek a meglévő helymegosztási központokban való részvétele, az egyes TIT-eken belül a helymegosztási központok közötti fokozott együttműködés vagy akár új helymegosztási központok létrehozása révén, miközben a TIT-partnerségek továbbra is célirányosak, szilárdak és kezelhetők maradnak.

Az együttműködés és a verseny közötti megfelelő egyensúly ugyanilyen fontos a TIT-ek maximális teljesítményének biztosításához. Az EIT ösztönözni fogja a TIT-ek közötti együttműködést olyan területeken, amelyek kiváló lehetőségeket biztosítanak a szinergiák létrehozására, például közös szakmai továbbképző tanfolyamok, közös kutatási tevékenységek, mesterszintű vagy doktori képzési programok, valamint a felsőoktatás és az üzleti szféra közötti, TIT-ek közötti mobilitás révén. Az EIT ugyanakkor bizonyos mértékben ösztönzi a versenyt, hogy a TIT-eket továbbra is eredmény- és hatásközpontú működésre sarkallja, a vártól elmaradó teljesítmény esetén pedig megteszi a szükséges lépéseket.

A TIT-ek nem csupán partnereik meglévő kiváló kutatóbázisára támaszkodnak, hanem élen járnak az EIT oktatási küldetésének ösztönzésében és végrehajtásában is. A cél tehetséges emberek oktatása és képzése, felruházásuk a globális tudásalapú gazdaság és társadalom számára szükséges készségekkel, ismeretekkel és gondolkodásmóddal, beleértve a vállalkozói készségeket is. E célból az EIT – minőségük és a TIT-ekben történő koherens megvalósításuk monitoringja révén – aktívan támogatja többek között az EIT-okleveleket. Ennek során jelentősen támaszkodik a szakmai és szakértői értékelésekre, valamint párbeszédet alakít ki a nemzeti és nemzetközi minőségbiztosítási szervekkel. Ez fokozni fogja az EIT-képesítések nemzeti és nemzetközi elismertségét, hírnevét és világ-szintű vonzerejét – ezzel bővítve a végzetek elhelyezkedési lehetőségeit –, továbbá nemzetközi szintű együttműködési platformot biztosít. A jövőben a TIT-ek ösztönzést kapnak arra, hogy oktatási tevékenységüket a posztgraduális szinten túl a tanulási formák olyan szélesebb választékának kialakítására is terjesszék ki, amely az innovatív, szakmai továbbképzési tevékenységek tágabb körét szolgálja, beleértve a vezetőképzést, az egyéni igényekre szabott képzési tanfolyamokat – köztük a szakmai továbbképző tanfolyamokat – és a nyári egyetemeket, valamint a TIT-eknél és partnereiknél végzett szakmai gyakorlatot.

A TIT-ek oktatási tevékenységei hatásának fokozása és a szélesebb közönség megszólítása érdekében a TIT-ek kísérleti alapon megtervezhetik az egyetemi alapképzési programok távoktatási és e-tanulási moduljait vagy az iskolai oktatásban használható csomagokat.

Az EIT:

- Ösztönzi a TIT-eket az oktatási és képzési tevékenységek nagyobb választékának létrehozására, valamint olyan kampányok folytatására, amelyek felhívják a figyelmet ezen oktatási programok létezésére.
- Fokozatosan kialakítja a TIT-támogatások adott százalékanak elosztására szolgáló – a TIT-ek üzleti tervén és teljesítményén alapuló – versenyalapú felülvizsgálati mechanizmusokat, amelyek figyelembe veszik, hogy a TIT-ek eltérő ütemben növekednek.
- A TIT-eket a horizontális kérdésekkel kapcsolatos közös tevékenységek kialakítására ösztönzi.
- Létrehozza az EIT-képesítések szakértői értékelési rendszerét, és párbeszédet alakít ki a nemzeti és nemzetközi minőségbiztosítási szervekkel a következetes megközelítés támogatása végett.

2.1.2. Új TIT-ek létrehozása

A hatás további fokozása és a társadalmi kihívások új területein történő innováció ösztönzése érdekében az EIT fokozatosan kibővíti a TIT-ek portfólióját. Az új TIT-ek létrehozásának fokozatos fejlesztési útvonalat követve az EIT biztosítani fogja, hogy a korábbi időszakokban szerzett tapasztalatokat megfelelően figyelembe veszik, és csak olyan területeken hoznak létre TIT-eket, ahol egyértelmű innovációs lehetőségekre és a legmagasabb szintű kiválóságra lehet építeni. A 2014–2020 közötti időszakban az új TIT-ek ezért három szakaszban jönnek létre. 2014-ben két TIT létrehozása van tervbe véve, további két felhívást bocsátanak ki 2016-ban, és végül egyet 2018-ban, az EIT – a(z) 1291/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet⁽¹⁾ 32. cikkének (2) bekezdésében előírt irányított – felülvizsgálatának pozitív eredményétől függően, minek következtében a 2014–2020 közötti időszakban nyolcra bővül a TIT-ek portfóliója (ez Európa-szerte 35–40 helymegosztási központ felállításának felel meg). A TIT-ekre vonatkozó kiválasztási folyamatnak nagymértékben a TIT-ek első csoportjának létrehozása keretében szerzett tapasztalatok kedvező eredményeire, valamint az EIT és a meglévő TIT-ek részletes külső értékelésének eredményeire – többek között a TIT-ek által gyakorolt gazdasági és társadalmi hatások, valamint az Unió és a tagállamok innovációs kapacitásához történő EIT-hozzájárulás értékelésének eredményeire –, továbbá adott esetben a Horizont 2020 program értékelésének eredményeire kell épülnie.

Az új TIT-ek olyan területeken jönnek majd létre, amelyek valódi innovációs lehetőségeket rejtenek magukban. Az EIT ezáltal teljes mértékben hozzájárul az átfogóbb uniós politikai menetrend céljainak megvalósulásához és különösen a Horizont 2020 program célkitűzéseire, amely számos jelentős társadalmi kihívást, valamint alap- és ipari technológiákat határoz meg. A cél TIT-ek létrehozása olyan tematikus területeken, ahol azok jelentősége és összetett jellege miatt kizárólag tudományágakon, határokon és ágazatokon átnyúló megközelítés alkalmazható. A tematikus területeket ennél fogva alapos elemzés után kell kiválasztani, amely azt vizsgálja, hogy egy adott TIT képes-e valódi hozzáadott értéket teremteni és kedvező hatást gyakorolni a gazdaságra és a társadalomra.

Az Európai Bizottság egy, a lehetséges jövőbeli TIT-témakörök tárgyilagos értékelésére kialakított folyamat keretében elvégezte ezt a vizsgálatot. Az egyik kiindulási pontot az innovációs terv tervezete jelentette, amelyet az EIT igazgatótanácsa 2011 júniusában nyújtott be a Bizottsághoz. Ezzel egyidejűleg szigorú kritériumokat alakítottak ki, amelyek lehetővé teszik az egyes jövőbeli témák által kínált innovációs potenciál tárgyilagos értékelését. E kritériumok érvényességéről – nyilvános konzultáció keretében – a tudásháromszög egészéből származó szélesebb innovációs közösség véleményét is kikérték. A folyamat eredményeként a kritériumok következő listája jött létre:

⁽¹⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 1291/2013/EU rendelete (2013. december 11.) a Horizont 2020 kutatási és innovációs keret-program (2014–2020) létrehozásáról, (A Hivatalos lap 104-ik oldalán található).

- az Európát érintő fő gazdasági és társadalmi kihívások kezelése, és az Európa 2020 menetrend megvalósításához való hozzájárulás;
- a megfelelő uniós szakpolitikákkal, valamint a Horizont 2020 és az Erasmus+ program működő kezdeményezéseivel való összhang és koordináció kialakítása;
- képesség az üzleti ágazat befektetéseinek mozgósítására és hosszú távú kötelezettségvállalásainak biztosítására; az ágazat termékeit befogadó piac megléte vagy új piacok kialakításának képessége;
- fenntartható és rendszerszintű hatás elérése, amelyet új, képzett vállalkozók, új technológiák és új vállalkozások, valamint magas képzettséget igénylő új munkahelyek tekintetében értékelnek;
- Európa-szerte olyan világszínvonalú kutatási, oktatási és innovációs szereplők egymásra találásának elősegítése – a kritikus tömeget elérő számban –, akik/amelyek egyébként nem működnének együtt, ideértve az Európán kívüli partnerekkel való együttműködést is;
- transzdiszciplináris megközelítések szükségessége és a felsőoktatási intézmények arra való ösztönzése, hogy a tudományágak határain átnyúló oktatás új típusait alakítsák ki;
- a fő innovációs hiányosságok, például az úgynevezett európai paradoxon feloldása, amely olyan témaköröket jelöl, amelyeken belül Európa erős kutatóbázissal rendelkezik, innovációs teljesítménye azonban gyenge.

Az EIT-tervezet, valamint az érdekeltek szélesebb közössége által javasolt témakörök értékelése egyértelműen bizonyos mértékű ingadozásokat mutatott a TIT-ek létrehozása által kínált potenciális hatás tekintetében. Ennélfogva néhány témakört teljes mértékben elvetettek, másokat pedig újradefiniáltak, hogy azok jobban megfeleljenek az e területen kialakult európai és globális környezet sajátosságaihoz.

A következő tematikus területekről állapították meg, hogy azok esetében egy új TIT létrehozása a legnagyobb valószínűséggel hozzáadott értéket teremt a meglévő tevékenységek vonatkozásában, és ténylegesen fellendíti az innovációt:

- Innováció az egészséges életmód és az aktív időskor szolgálatában
- Nyersanyagok – fenntartható feltárás, kitermelés, feldolgozás, újrafeldolgozás és helyettesítés
- A jövő élelmiszerei (Food4Future) – fenntartható ellátási lánc az erőforrásoktól a fogyasztókig
- Hozzáadott értéket előállító feldolgozóipar
- Városi mobilitás

Az egyes témakörökről részletes információk találhatóak a dokumentumhoz csatolt összefoglalókban ⁽¹⁾.

E témakörök alapján az EIT önállóan járhat el a jövőbeli TIT-ek kiválasztási folyamatának megszervezésében. A TIT-ekkel kapcsolatos jövőbeni pályázatok sikere nagymértékben függ az elvárásokat és követelményeket bemutató világos útmutatástól, valamint attól, hogy a TIT-pályázók kellő időt kapnak-e arra, hogy pályázatuk benyújtása előtt megszilárdítsák szervezetük jogi és pénzügyi alapjait. A TIT-eket az EIT-rendeletben meghatározott részletes kritériumok alapján fogják kiválasztani a kiválóság és az innovációs relevancia átfogó elvének figyelembevételével. Valamennyi kiválasztott TIT-nek be kell mutatnia, hogyan képes maximális hatást elérni az adott területen, és bizonyítania kell stratégiájának megvalósíthatóságát.

⁽¹⁾ Ezek az összefoglalók a javasolt területeken létrehozandó TIT-ek relevanciáját és hozzáadott értékét vizsgáló elemzést ismertetik. Az összefoglalók indikatív információkat tartalmaznak a konkrét területeken létrehozandó TIT-ek lehetséges tevékenységeire vonatkozóan, azonban nem írják elő a jövőbeni TIT-ek számára, hogy milyen tevékenységet végezzenek, és milyen munkamódszereket alkalmazzanak.

Mivel a TIT-ek létrehozása során fokozatos megközelítés szükséges, az első szakasz témaköreinek kiválasztása a terület fejlettsége, a lehetséges társadalmi és gazdasági hatás, valamint a más kezdeményezésekkel való szinergiák kialakításának lehetősége alapján történt. A 2014-es témakörök a következők:

- Innováció az egészséges életmód és az aktív időskor szolgálatában
- Nyersanyagok – fenntartható feltárás, kitermelés, feldolgozás, újrafeldolgozás és helyettesítés

A 2016-ra választott témakörök:

- A jövő élelmiszerei (Food4Future) – fenntartható ellátási lánc az erőforrásoktól a fogyasztókig
- Hozzáadott értéket előállító feldolgozóipar

A 2018-ra választott témakörök:

- Városi mobilitás

Az EIT:

- Előkészíti az egyes TIT-alapítási szakaszokra vonatkozó kiválasztási eljárást, amely elegendő időt biztosít a TIT-pályázók számára javaslataik elkészítésére.
- Az alábbiak alapján öt új TIT-re bocsát ki felhívást: 2014-ben két új TIT-re az egészséges életmód és az aktív időskor, valamint a nyersanyagok témájában; 2016-ban két új TIT-re a jövő élelmiszerei és a hozzáadott értéket előállító feldolgozóipar témájában, továbbá 2018-ban egy új TIT-re a városi mobilitás témájában.
- Minden erőfeszítést megtesz annak biztosítására, hogy a lehető legtöbb potenciális érdeklődő fél tudomást szerezzen a TIT-eket érintő jövőbeli kiválasztási eljárásokról.
- Gondoskodik arról, hogy a TIT-eket érintő jövőbeli kiválasztási folyamatok keretfeltételei optimális eredményt hozzanak, különösen a követelményekre és folyamatokra vonatkozó világos útmutatás révén és azáltal, hogy a pályázóknak elegendő idő áll rendelkezésre a partnerség megszervezéséhez.

2.2. Az EIT hatásának fokozása

Az innováció előmozdítása Unió-szerte

A kezdeti időszakban az EIT főként a TIT-ek létrehozására összpontosította erőfeszítéseit. Míg az EIT nyilvánvaló célja, hogy megerősítse a meglévő kiválósági központokat, a jövőben biztosítani kell azt is, hogy a TIT-ekben közvetlenül részt nem vevő uniós területeket is előnyökhöz juttassa. Az EIT-nek tehát központi küldetése, hogy aktívan elősegítse a tudásháromszög integrálására irányuló bevált gyakorlatok terjesztését a közös innovációs és tudásmegosztási kultúra kialakítása érdekében.

Az EIT-nek a jövőben a TIT-ekből nyert tapasztalatokat érthetővé és megismételhetővé kell tennie, és azokból olyan kultúrát kell kialakítania, amely Európa és a világ számára is követendő példaként szolgálhat. A bevált gyakorlatok, valamint a TIT-ekből származó új irányítási és finanszírozási modellek meghatározásával, elemzésével és megosztásával az EIT biztosítani kívánja, hogy az EIT-n és a TIT-eken belül keletkező tudás terjesztése és hasznosítása az emberek és az intézmények javára történjen, ideértve a TIT-ekben közvetlenül részt nem vevő embereket és intézményeket is.

Az EIT Unió-szerte törekszik saját láthatóságának fokozására is. Valamennyi alkalmas kommunikációs eszközt és módszert igénybe kell venni annak biztosítása érdekében, hogy az EIT és a TIT-ek működésére és hatókörére vonatkozó információk megfelelő mértékben hozzáférhetőek legyenek.

Az EIT meghatározó szerepet tölthet be a TIT-ek által alkalmazott sokféle megközelítés összehangolásában, valamint a megközelítések olyan területeken történő alkalmazásában, amelyekeken gyenge az innovációs kapacitás, és amelyek másképp nem lennének képesek hasznosítani az EIT által megszerzett tapasztalatokat. Ez a megközelítés biztosítani fogja, hogy az EIT tapasztalatából származó előnyök ezeken a területeken ösztönözzék az innovációs kapacitás fejlődését. E tevékenység, amennyiben a TIT-ek munkájára épül, jelentős megtérülést eredményezhet.

A felsőoktatási intézmények, kutatási szervezetek, vállalatok és más érdekelt szervezetek közötti partnerségek létrehozását célzó regionális innovációs terv bevezetésének eredményeképpen külön mechanizmus jön létre a bevált gyakorlatok terjesztése és a TIT-ek tevékenységében való részvétel bővítése céljából.

Egy ilyen terv a TIT-eken kívüli kiemelkedő tehetségek számára egyrészt lehetőséget nyújt a helymegosztási központokban létrehozott innovációs környezet előnyeinek kihasználására, másrészt ösztönzőként is szolgál arra, hogy a TIT-eken kívüli környezetben szerzett tudást és know-how-t teljes körűen hasznosítsák, ezzel bővítve az innovációs képességet az Unióban. Ezen túlmenően a regionális innovációs tervek résztvevőinek bizonyítaniuk kell egyértelmű tematikus igazodásukat is akképpen, hogy hivatkoznak a szóban forgó regionális innovációs tervre, és különösen – a stratégiai hatást biztosító – intelligens specializációs stratégiákra.

A tervet a TIT-ek önkéntes alapon hajtják végre, adott esetben az EIT támogatásával. A résztvevők kiválasztása nyílt és átlátható folyamat keretében történik, amelyet a TIT-ek irányítanak.

A regionális innovációs terv keretébe tartozó tevékenységek elvégzése a TIT-ek feladata. Ez megvalósulhat többek között strukturális mobilitással kapcsolatos intézkedések révén annak biztosítása érdekében, hogy a TIT-eken kívüli tehetségek – hallgatók, kutatók, oktatók és bármely korcsoportba és nemhez tartozó, a szakmai karrier bármilyen szintjén álló vállalkozók – is lehetőséget kapjanak a TIT-ek tevékenységeiben való részvételre.

Míg a regionális innovációs tervek résztvevői a részvétellel kapcsolatos finanszírozási igényeiket elsősorban más forrásokból fedezik – beleértve a nemzeti finanszírozást, a strukturális alapokat és saját forrásait –, az EIT a regionális innovációs tervek TIT-ek általi végrehajtását a terjesztési programjának és tájékoztatási tevékenységeinek részét alkotó strukturált mobilitási intézkedések finanszírozásán keresztül ösztönözheti.

Az EIT szintjén történő tanulás fő hajtóerői a következők lehetnek: új vállalkozások és új üzleti modellek létrehozását szolgáló innováció-központú, kiváló szintű kutatás, beleértve a kvk-k és közintézmények azon lehetőségét, hogy aktívabban részt vegyenek az innovációban, a szellemi tulajdon portfólióinak kezelése és a szellemi tulajdon megosztásával kapcsolatos új megközelítések, vállalkozói készség és a multidiszciplináris oktatás új, integrált formái; valamint a nyílt innováció koncepciójára épülő innovatív irányítási és pénzügyi modellek és az állami hatóságok bevonása. Ez elősegíti, hogy az EIT követendő példaként szolgáljon, valamint hogy képes legyen a folyamatokat alakító szereplőként működni az európai innovációs szintéren és nemzetközileg elismert világszínvonalú innovációs intézménnyé válni.

A tehetség gondozása és vonzása

A sikeres innováció zálogát a tehetségek jelentik. Az EIT egyik elsődleges szerepe az, hogy lehetőséget nyújtson a tehetségek számára képességeik teljes körű kiaknázására, és olyan környezetet alakítson ki, amelyben kibontakozhatnak. Az EIT a TIT-ek révén hoz létre ilyen környezetet, ezeket azonban ki kell egészítenie a TIT-eken kívüli kiemelkedő tehetségek vonzására és bevonására irányuló stratégiákkal.

Ezenfelül az EIT-nek nyilvánvalóan szerepet kell játszania az Unión kívüli területek tehetségeinek vonzásában. Erős márkanév létrehozásával, valamint a világ kulcsfontosságú partnereivel történő stratégiai kapcsolatok kialakításával az EIT növelheti a TIT-ekben közreműködő partnerek vonzerejét. Az EIT-nek a TIT-ekkel szoros együttműködésben erőteljes nemzetközi stratégiát kell kialakítania, meghatározva a megfelelő közvetítőket és potenciális partnereket, valamint kapcsolatot létesítve azokkal. Ebben az összefüggésben az EIT-nek és a TIT-eknek teljes körűen ki kell használniuk a megfelelő uniós kezdeményezéseket, például az uniós kutatási, oktatási, képzési és ifjúsági programokat, beleértve az Erasmus+ programot és a Marie Skłodowska-Curie-fellépéseket és az egyéb uniós szintű mobilitási kezdeményezéseket. Ezenfelül az EIT – többek között – a végzett hallgatók hálózatának kialakítását ösztönözve elősegítheti a tudásmegosztást, a mentorálást és a hálózatépítést.

Az EIT a tehetségek és kiváló ötletek ösztönzésére irányuló törekvéseit – saját kezdeményezésként vagy vezető világszintű partnerekkel együttműködésben – más intézkedésekkel, például ötletversenyek szervezésével és innovációs díjak odaítélésével is ki fogja egészíteni.

Az EIT:

- Ösztönzi a tájékoztatási tevékenységekben való részvételt és különösen támogatja a TIT-eket a regionális innovációs tervvel kapcsolatban.
- Létrehoz/testre szab egy internetalapú eszközt, amely a tudásmegosztás és az EIT körüli hálózatépítés platformjává szolgál.
- Kiépíti és támogatja az EIT/TIT oktatási és képzési tevékenységeiben részt vevő végzett hallgatókból álló, működőképes és erős hálózatot („végzett EIT-hallgatók”).

- A TIT-ek keretében szerzett tapasztalatokat és a sikertörténeteket rendszeresen elérhetővé teszi az uniós innovációs közösség szélesebb köre és mások számára is. Ez kiterjedhet az EIT és a TIT-ek oktatási és képzési tevékenységeihez használt, nyílt hozzáféréstű kurzusanyagok adatbázisának kifejlesztésére.
- Biztosítja a magánszektor – ideértve a kkv-k – tudásháromszögben való fokozott részvételét.

2.3. Új végrehajtási mechanizmusok és eredményközpontú monitoring

A felelős és elszámoltatható formában végrehajtott egyszerűsítés elengedhetetlen ahhoz, hogy az EIT tényleges eredményeket érjen el, és előmozdítsa az innovációs áttöréseket és az üzleti közösség szerepvállalását. Továbbra is törekedni kell arra, hogy az EIT teljes körűen kihasználja a rugalmassága kínálta előnyöket, és ezáltal még egyszerűbbé tegye működését.

A TIT-ek „befektetőjeként” az EIT az egyszerűsítést olyan dinamikus folyamatnak tekinti, amely beépül az EIT működésébe, és szerves részét képezi az EIT TIT-eket támogató funkciójának. E célból az EIT arra törekszik, hogy megfelelően módosítsa, javítsa és egyszerűsítse monitoring, jelentéstételi és finanszírozási folyamatait, valamint hogy folyamatosan olyan egyszerűbb megközelítéseket alakítson ki, amelyek lehetővé teszik, hogy a TIT-ek megbirkózzanak a felmerülő új igényekkel, és amelyek fokozzák a TIT-ek hatását.

A TIT-ek ideális kísérleti terepet biztosítanak az innováció finanszírozására és irányítására irányuló új megközelítések számára. Az EIT a TIT-ek kísérletei és tapasztalata révén a kulcsfontosságú területeken, például a szerződéses megállapodások, az egyszerűsített jelentéstétel, valamint az egyösszegű és rendszeres átalányösszegek alkalmazása területén, egyszerűsítési menetrendet fog megvalósítani a TIT-ekre nehezedő adminisztratív teher csökkentése érdekében.

A Bizottság szigorúan felügyelni fogja, hogy az EIT saját egyszerűsítési menetrendje alapján képes-e a lehető legegyszerűbb megállapodásokat és elveket megvalósítani a TIT-tevékenységek finanszírozása és irányítása terén. Az így szerzett tapasztalatokat – beleértve a kudarokat is – a jövőbeli TIT-ekkel, valamint a Horizont 2020 program uniós programjaival és projektjeivel is megosztják.

A Bizottság fokozottan támogatja az EIT-t egy egyszerű és megbízható, eredményközpontú monitoring rendszer létrehozásában. Ez a monitoring rendszer biztosítani fogja az EIT és a TIT-ek teljes körű elszámoltathatóságát, a teljesítések minőségét, a Horizont 2020 program prioritásaihoz való hozzájárulást, ugyanakkor a TIT-ek üzleti dinamikája és az új elgondolásokra és partnerekre való nyitottsága szempontjából kellő rugalmasságot fog biztosítani. Biztosítani fogja az EIT számára, hogy az a TIT-ektől származó, többek között a finanszírozási forrásokra vonatkozó információk ellenőrzésére, összegyűjtésére és elemzésére megbízható kapacitást alakítson ki annak érdekében, hogy az EIT teljesítményét saját céljaihoz mérten vizsgálja, valamint hogy az EIT-t és a TIT-eket európai és világszinten a bevált gyakorlatok tükrében értékelje.

A rendszer kialakítása rugalmas lesz, és amennyiben szükséges, úgy módosul, hogy figyelembe vegye az EIT és a TIT-ek folyamatosan fejlődő és bővülő tevékenységeit. A független külső értékelésben megfogalmazott ajánlásnak és a Horizont 2020 program monitoringra vonatkozó rendelkezéseinek megfelelően a Bizottság az EIT-vel és a TIT-ekkel együttműködve olyan eredményközpontú teljesítmény-ellenőrzés rendszert javasolt az EIT számára, amely négy tevékenységi szintre irányul:

- A Horizont 2020 program szintjén: az EIT-nek és a TIT-eknek a Horizont 2020 program célkitűzéseire történő hozzájárulására irányuló rendszeres monitoring.
- Az EIT szintjén: az EIT mint hatékony és eredményes uniós szerv teljesítményének vizsgálata; ezt többek között a TIT-ek számára nyújtott támogatás, az EIT tájékoztatási, terjesztési és nemzetközi tevékenységeinek intenzitása és területi hatálya, valamint az egyszerűsített eljárások kialakítására való képessége tekintetében fogják értékelni.
- A TIT-ek közötti szinten: a TIT-ek által az EIT stratégiai célkitűzéseire nyújtott hozzájárulás monitoringja az erre a célra szolgáló eszközben – például az EIT-eredménytáblában (EIT Scoreboard) – szereplő adatoknak megfelelően.
- Az egyes TIT-ek szintjén: a TIT egyedi teljesítményének monitoringja az egyéni célok és a kulcsfontosságú teljesítménymutatók alapján, az egyes TIT-ek üzleti terveinek megfelelően. A TIT-ek különböző üzleti modellekkel és piacokkal rendelkeznek, és így eltérő kulcsfontosságú ipari teljesítménymutatók jellemzik őket, amelyek az egyes TIT-ek sikeres irányítása szempontjából központi jelentőségűek.

Az EIT:

- Egyszerűsítési menetrendet hoz létre, amely tartalmazza az előrehaladás értékeléséhez használt referenciaértékeket, és az éves tevékenységi jelentésben beszámol a Bizottságnak a végrehajtás folyamatáról; biztosítja, hogy az egyszerűsítés új modelljei Unió-szerte elterjedjenek, és más uniós kezdeményezésekhez is felhasználják azokat.

- A Bizottsággal és a TIT-ekkel együttműködve átfogó rendszert hoz létre a következők monitoringjára: az EIT által saját tevékenységei és a TIT-tevékenységek révén kifejtett hatás; valamint a TIT-ek eredményei. Az EIT valamennyi monitoring tevékenységéről beszámol az éves tevékenységi jelentésben, amelyet az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak is megküldenek.

3. Hatékony döntéshozatal és munkaszervezés

Az EIT irányítási struktúrája a TIT-ek alulról építkező megközelítését az EIT egészére kiterjedő stratégiai irány-mutatással ötvözi. Az EIT szintjén megvalósuló döntéshozatal ennél fogva valódi stratégiai látásmódot igényel, amelyet hatékony végrehajtási mechanizmusokkal és a tudásháromszög európai szereplőinek rendszeres bevonásával együtt alkalmaznak.

Az EIT irányítási modelljének értéke általánosan bebizonyosodott. A kezdeti szakasz tapasztalatai azonban azt mutatják, hogy az EIT döntéshozatali és végrehajtási mechanizmusainak hatékonyságát még tovább lehetne javítani. Az EIT stratégiai döntésekért felelős igazgatótanácsa, valamint a végrehajtásért felelős központja közötti kapcsolatot világosabban meg kell határozni és ésszerűsíteni kell. Az EIT-központnak meg kell határoznia azokat a kritikus területeket, amelyeken az EIT-nek támogatást kell nyújtania a TIT-ek számára, megfelelő egyensúlyt létrehozva a támogató és monitoring funkciók között. Az igazgatótanácsnak fokozottabban gondoskodnia kell arról, hogy a stratégiai döntések meghozatalánál megfelelően figyelembe vegyék a TIT-ek és a szélesebb innovációs közösség tapasztalatait. Végül, az EIT-nek továbbra is elszámoltathatónak kell lennie a Tanács és a tagállamok felé.

3.1. Az EIT-n belüli döntéshozatal ésszerűsítése és pontosítása

Az EIT igazgatótanácsa meghatározza az EIT stratégiai irányát és a TIT-ekre vonatkozó keretfeltételeket, valamint tagjain keresztül összekapcsolja az EIT-t a szakterület különböző, érdekelt felekből álló közösségeivel. Az EIT üzletközpontú megközelítésével összhangban a döntéshozatalnak hatékonynak, gyorsnak és célirányosnak kell lennie.

E tekintetben meghatározó tényező az igazgatótanács mérete, összetétele és eljárásai. A tagok függetlenségének elve – a TIT-közösséget képviselő, korlátozott számú választott taggal kiegészítve – kétségtelenül értékesnek bizonyult, és lehetővé teszi a tudásháromszög minden területéről származó szakértelem összefogását. A 18 választott tagból álló és a közelmúltban négy további TIT-képviselővel kiegészült kezdeti modellnek azonban a korlátai is megmutakoztak. A csökkentett létszámú tanács hatékonyabb döntéshozatalt fog eredményezni, és csökkenteni fogja az adminisztratív költségeket.

Végül a hatékonyság tovább növelhető, ha ismét előtérbe kerül az EIT igazgatótanácsának központi feladata, vagyis a stratégiai iránymutatás biztosítása. Ezenfelül a más uniós kezdeményezésekkel való összhangot tovább fogja erősíteni az Európai Bizottsággal az EIT hároméves munkaprogramjáról folytatott intenzívebb konzultáció. Az EIT-re és a TIT-ekre vonatkozóan az EIT hároméves munkaprogramjában feltüntetett információk biztosítják a kezdeményezés kiegészítő jellegét és e kiegészítő jelleg értékelését a Horizont 2020 program más elemeinek, illetve az egyéb uniós szakpolitikáknak és eszközöknek a tekintetében. E változtatások mindegyikét belefoglalták a 294/2008/EK rendelet módosításába.

Az EIT igazgatótanácsának határozatait az EIT intézkedéseiért felelős igazgató vezetésével az EIT-központ hajtja végre. A központ ennek révén tükrözi az EIT és a TIT-ek eredményközpontúságát, és hajtóerőként szolgál az eljárások egyszerűsítéséhez. Az EIT-központ ugyanakkor fejleszti arra irányuló kapacitását, hogy rendszeresen feldolgozza a TIT-ektől származó tapasztalatokat, és ezeket az eredményeket elérhetővé tegye az innovációs társadalom szélesebb köre javára is. Idővel az EIT-központ a bevált gyakorlatok bőséges tárházává fog válni, és a politikai döntéshozók számára valódi tudáspartner lesz.

A tehetséges szakemberek vonzása és megtartása kihívást jelent az EIT-központ számára. Ahhoz, hogy az EIT-iroda a legkiválóbb tehetségállománnyal és készségekkel rendelkezessen, egyértelmű humán erőforrás-stratégiát fog meghatározni, amely a közvetlen foglalkoztatáson túlmutató lehetőségeket, például a kihelyezéseket vagy a határozott idejű szerződéseket is magában foglalja, továbbá az Unióban és a világ többi részén található, kiváló innovációs, kutatási és oktatási intézményekkel együttműködésben ösztönzi a munkatársak rendszeres cseréit és a szakmai gyakorlatokat.

Az EIT:

- Belső és külső szakértelem rendszeres használatát magában foglaló, intelligens humán erőforrás-stratégia és belső igazgatási eljárások révén biztosítja, hogy az EIT az innovatív irányítás referenciainstanzává nője ki magát.
- Konkrét intézkedéseket tesz a nyitottság és átláthatóság kultúrájának további előmozdítására.

3.2. Befektetés a TIT-ekbe: az EIT és a TIT-ek kapcsolata

Az EIT és a TIT-ek közötti együttműködés nem csupán a TIT-ek sikeres működésének keretét biztosítja, hanem a kölcsönös tanulási folyamat fő pillérét is alkotja, lehetővé téve az EIT számára, hogy betöltse az új innovációs modellek kísérleti környezeteként szolgáló szerepét. A TIT-ek megfelelő keretfeltételeinek biztosítása érdekében az EIT részéről a folyamat valamennyi szintjén világos és koherens iránymutatásra van szükség, amely ugyanakkor nem lehet túlságosan előíró jellegű. Ez az iránymutatás kiterjedne különösen a TIT-ek irányítására, valamint a központi és a nem központi partnerek bevonásának mikéntjére. A maximális hatékonyság elérése érdekében az EIT-központ és a TIT-ek között módszeres és rendszeres, valamint világos, átlátható és bizalmon alapuló kapcsolatot kell fenntartani. Ehhez az EIT és a TIT-ek közötti szerződéses viszonyok, illetve az EIT-központ szervezeti intézkedései is hozzájárulnak.

Az egyre kevésbé csak adminisztratív szerepet betöltő EIT-központ optimalizálni fogja működési funkcióit annak érdekében, hogy elősegítse a TIT-ek lehető legjobb teljesítményét, a kedvező eredményeket pedig széles körben elérhetővé tegye. A több centralizált szolgáltatás és funkció biztosításával – ahelyett, hogy azokat az egyes TIT-ek szintjén biztosítanák – a hatékonyság még tovább növelhető. Noha a TIT-ek konkrét témakörökön dolgoznak, számos horizontális elem létezik, és pontosan ezekben az esetekben biztosíthat az EIT kézzelfogható hozzáadott értéket. Az ilyen tudásszolgáltató funkciók mindenekelőtt az EIT-központ információs ügynökként és forrásokkal rendelkező tárgyalópartnerként betöltendő szerepének kialakításához kapcsolódhatnak, például a TIT-ek közötti csere és kölcsönös tanulás előmozdítása révén, az uniós intézményekkel és más kulcsfontosságú szervezetekkel – például a Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezettel (OECD) – való kapcsolat támogatása révén, valamint meghatározott, horizontális kérdésekben, például a szellemi tulajdonnal, valamint technológia- és tudás-átadással kapcsolatos tanácsadás során, a nemzetközi bevált gyakorlatok alapján végzett teljesítményértékelésnél, illetve az EIT és a TIT-ek jövőbeli irányát kijelölő, előrejelzésre és előzetes ütemezésre vonatkozó tanulmányok elkészítésével kapcsolatban. Az EIT-nek és a TIT-eknek közösen kell dönteniük arról, hogy ezeket a feladatokat mely területeken képesek a leghatékonyabban megoldani. E tekintetben meghatározó lesz, hogy az EIT és a TIT-ek életképes mechanizmusokat hozzanak létre a horizontális kérdésekkel kapcsolatos rendszeres együttműködéshez.

Az EIT:

- A TIT-ek teljes életciklusa során világos és koherens iránymutatást fog biztosítani az elvárásokra, kötelezettségekre és feladatokra vonatkozóan.
- A TIT-ekkel szorosan együttműködve az EIT-központon belül kialakítja a TIT-ek közötti cserét és tanulást elősegítő kapacitást.
- A TIT-ek számára számos szolgáltatást biztosít olyan horizontális kérdésekkel kapcsolatban, amelyek esetében hatékonyságnövekedés érhető el, valamint e célból egyéb vállalati politikákat is végrehajt.
- Iránymutatást nyújt a kapcsolatok kialakításához és a társuláshoz olyan partnerekkel, amelyeknek nem áll módjában, hogy egy TIT teljes értékű befektetőivé és partnereivé váljanak.

3.3. Az érdekeltek bevonása

A más kezdeményezésekkel való aktív cserének és kölcsönös tanulásnak az EIT új innovációs modellek tesztelésére irányuló munkájának középpontjában kell állnia. Ennélfogva az EIT-nek fel kell használnia az eddigi bevált gyakorlatokat és a külső szakértelmet, hogy törekvéseivel összhangban innovációs referenciaszervé válhasson. Az igazgatótanácsnak ezért mindenképpen a gyakorlatban tevékenykedő innovációs szereplők tapasztalatai és igényei figyelembevételével, valamint a szélesebb európai keret összefüggésében kell meghoznia döntéseit. A nyitottság és a külső elkötelezettség elmélyítésével az EIT aktívan ösztönözheti az újítások általános társadalmi felhasználását és elfogadását.

E célból az EIT közvetlen kapcsolatot fog kialakítani a tagállamokkal és az innovációs lánc más érdekeltjeivel, ami mindkét oldal számára előnyökkel fog járni. Ahhoz, hogy ez a párbeszéd és csere még rendszeresebb legyen, az érdekeltek szélesebb közösségét átfogó, horizontális kérdések köré szerveződő EIT-fórum (érintett felek EIT-fóruma) létrehozása megfelelő eszköz lehet a kétirányú, interaktív kommunikáció elősegítéséhez.

Az érdekeltek között képviseltetni fogják magukat a nemzeti és regionális hatóságok, az üzleti élet szervezett érdekcsoportjai és különálló egységei, a felsőoktatás, a kutatás és a klusterszervezetek képviselői, valamint a tudásháromszög más érdekeltjei.

A tagállamok képviselői az érintett felek fórumának keretében különleges összetételben üléseznek annak érdekében, hogy biztosítsák a megfelelő kommunikációt és információáramlást az EIT-vel, tájékoztatást kapjanak az elért eredményekről, továbbá tanácsot adjanak az EIT és a TIT-ek részére, illetve tapasztalatot cseréljenek azokkal. Az érintett felek fórumának keretében különleges összetételben ülésező tagállami képviselők biztosítják továbbá az EIT és a TIT-ek tevékenysége és a nemzeti programok és kezdeményezések közötti megfelelő szinergiákat és kiegészítő jelleget, ezen belül a TIT-tevékenységek esetleges tagállami társfinanszírozását is. Az érintett felek fórumának szervezését a 294/2008/EK rendelet módosítása tartalmazza.

Emellett a más uniós intézményekkel, különösen a Bizottság megfelelő szolgálataival a folyamat kezdetétől folytatott aktív párbeszéd segít maximalizálni a más uniós kezdeményezésekkel létrehozott szinergiákat és az azokkal folytatott kölcsönös tanulást.

Az EIT:

- létrehozza az érintett felek rendszeres EIT-fórumát és annak a tagállamok képviselőiből álló különleges formációját, hogy megkönnyítse a tudásháromszög egészére kiterjedő, a tágabb innovációs közösséggel folytatott együttműködést és kölcsönös tanulást, a nemzeti és regionális hatóságokat is bevonva. Ebben az összefüggésben az internetalapú platform tovább segítheti a résztvevők közötti együttműködés támogatását.
- Rendszeresen igénybe veszi az egyetemek, vállalkozások, kutatási szervezetek és klaszterszervezetek meglévő szövetségeit mint az ismeretek cseréjének és az eredmények terjesztésének platformjait.
- Olyan mechanizmust hoz létre, amely tovább ösztönzi az EIT és egyrészt a TIT-ek, másrészt a más uniós kezdeményezések közötti szinergiákat, például az EIT, a TIT-ek és az Európai Bizottság érintett szolgálatainak közötti éves találkozót.

4. Becsült pénzügyi igények és finanszírozási források a 2014–2020 közötti időszakra

4.1. A TIT-ek intelligens finanszírozási modelljének megszilárdítása

Az EIT létrehozott egy eredeti finanszírozási modellt, amely a meglévő kiváló szervezetek közös erősségeire és forrásaira épít; az EIT finanszírozása katalizátorként segíti elő a köz- és a magánszférabeli partnerek szélesebb körétől származó kiegészítő pénzügyi források megszerzését és összegyűjtését. Ennek megfelelően az EIT a TIT-ek összfinanszírozásának átlagosan legfeljebb 25 %-át biztosítja, míg összköltségvetésük fennmaradó legalább 75 %-a az EIT-n kívüli forrásokból származik. Ez többek között a TIT-partnerek saját bevételeit és forrásait jelenti, de a nemzeti, regionális és uniós szintű állami finanszírozásra is kiterjed, különösen a – jelenlegi és jövőbeli – strukturális alapok és a kutatási és innovációs keretprogram támogatásaira. Utóbbi esetben a TIT-ek (vagy egyes partnereik) a programok saját szabályainak megfelelően és az egyéb pályázókkal azonos feltételek mellett folyamodhatnak támogatásért. A TIT-partnerek hozzájárulása nem hagyományos támogatáshoz kapcsolódó „társ-finanszírozási” követelmény, hanem a meglévő szervezetek minimális szintű részvételének előfeltétele, és az adott TIT irányában mutatott pénzügyi elkötelezettségük jele. Ez az alulról építkező megközelítés garantálja a TIT-partnerek erős elkötelezettségét, ösztönzi a befektetéseket, és serkenti a TIT-partnerek közötti és azokon kívüli strukturális és szervezeti változásokat.

A kezdeti TIT-ek tapasztalatai azt mutatják, hogy az iparág pénzügyileg elkötelezett a TIT-ek üzleti terveinek megvalósítása mellett, valamint hogy a TIT költségvetésének ágazati partnerektől származó része a TIT teljes éves költségvetésének 20–30 %-át teszi ki.

EIT-támogatást kizárólag „hozzáadott értéket teremtő TIT-tevékenységekre” irányoznak elő, nevezetesen olyan tevékenységekre, amelyek lehetővé teszik a tudásháromszög (felsőoktatás, kutatás és innováció) szakpolitikáinak és partnereinek TIT-en belüli és TIT-ek közötti integrálását, a TIT üzleti tervében szereplő célkitűzéseknek és prioritásoknak megfelelően. Ezek különösen a TIT-ek alap- és alkalmazott kutatási, innovációs, oktatási, vállalkozói és vállalkozásalapítási projektjeit foglalják magukban, amelyek növelik a már működő tevékenységekbe (például meglévő kutatási projektekre) történő befektetés összegét. A TIT igazgatási, irányítási és koordinációs tevékenységeit szintén az EIT hozzájárulásából finanszírozzák.

A TIT-ek több különböző, a teljes költségvetésük értékét tekintve eltérő fejlődési szakaszon mennek keresztül, mielőtt elérik normál működési sebességüket. A TIT-ek felvevőképessége kezdetben viszonylag korlátozott, idővel azonban számottevően javul.

A kétéves kezdeti induló szakaszt követően a TIT-ek költségvetésének jelentősen nőnie kellene, és a TIT-ek a meglévő és új partnerektől viszonylag rövid idő alatt jelentős összegű forrásokat képesek mozgósítani. A megfelelő kritikus tömeg és az uniós szintű hatás eléréséhez a TIT-ek éves költségvetése normál működés mellett – az egyes TIT-ek stratégiájától, partnerségeitől és piaci potenciáljától függően – 250–450 millió EUR lesz.

Noha a TIT-ek nem fognak pénzügyileg teljesen függetlenné válni az EIT-től működésük első éveitől kezdve, arra kell ösztönözni őket, hogy középtávon váljanak fenntarthatóvá, vagyis hogy működésük további megszilárdítása, valamint bővítésük érdekében fokozatosan csökkentsék az EIT-támogatástól való függésüket. Az EIT-támogatást a TIT-ek egyes hozzáadott értéket teremtő tevékenységei számára továbbra is biztosítani fogják azokon a területeken, amelyeken az EIT befektetése jelentősen megtérül, például az oktatás, a vállalkozásalapítás, a helymegosztás, a tájékoztatás és a terjesztés esetében.

A TIT-ek számára nyújtott EIT-finanszírozás jelenleg kizárólag támogatások formájában valósul meg. Elképzelhető, hogy a következő többéves pénzügyi keretben (2014–2020) adósság- és tőkeinstrumentumok révén új pénzügyi mechanizmusok kerülnek kialakításra. A TIT-ek „befektetőjeként” az EIT szigorúan figyelemmel fogja kísérni ezeket a fejleményeket, és ahol szükséges, a hozzáférés elősegítésével és koordinálásával a TIT-eket azok teljes körű kihasználására fogja ösztönözni.

4.2. Az EIT költségvetési igénye

Az EIT költségvetési igénye a 2014–2020 közötti időszakra 2 711,4 millió EUR, és három fő összetevőn alapul: a meglévő három TIT megerősítéséhez, a 2014-ben, 2016-ban és 2018-ban esedékes új TIT-ek fokozatos fejlesztéséhez, illetve a terjesztési és tájékoztatási tevékenységekhez szükséges kiadások, illetve az igazgatási kiadások.

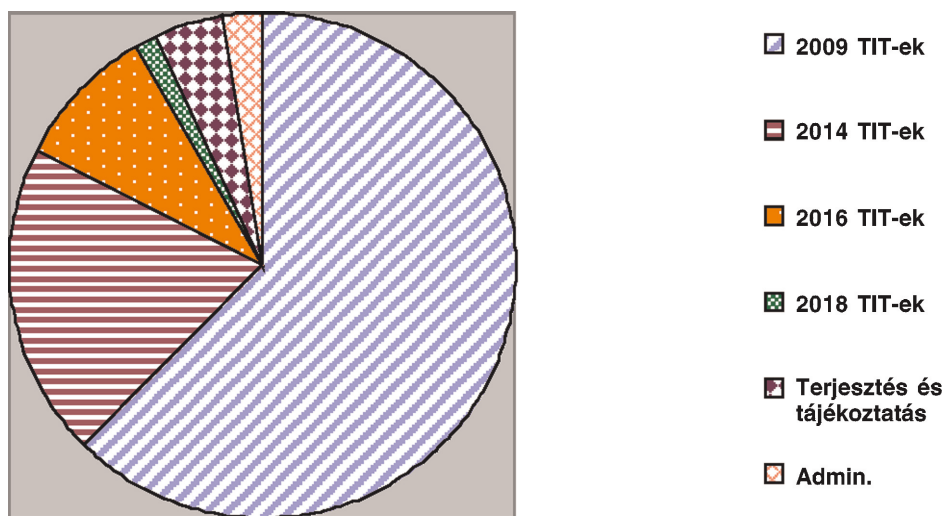
Hozzávetőleg 1 695 millió EUR-t (az EIT teljes költségvetésének 62,5 %-a) irányoznak elő a 2009-ben kiválasztott és azóta normál működést elért TIT-ek finanszírozására; 542 millió EUR-t (20 %) a TIT-ek második szakaszára, 249 millió EUR-t (9,2 %) a harmadik és 35 millió EUR-t (1,3 %) az utolsó szakaszban létrehozandó TIT-ek számára.

Az EIT TIT-ekre fordított előzetes költségvetése tehát a 2014–2020 közötti időszakra 2,5 milliárd EUR-nak felel meg (ez az EIT 2014–2020 közötti időszakra szóló teljes költségvetésének 93 %-a). Az EIT által gyakorolt erős tőkeáttételi hatás révén a TIT-ek más állami és magánforrásokból várhatóan további 7,5 milliárd EUR-t fognak mozgósítani.

Az EIT számos terjesztési és tájékoztatási tevékenységben is részt fog venni, többek között támogatja a regionális innovációs programokon belüli strukturált mobilitást, ami jelentősen fokozni fogja Európára kiterjedő műveleteinek hatását. Ezenfelül számos, horizontális támogatási és monitoring szolgáltatás fog a TIT-tevékenységekhez hozzáadott értéket nyújtani, és fogja növelni azok hatékonyságát. E tevékenységek végrehajtása és fejlesztése során az EIT-nek nagyarányú hatékonyságra irányuló stratégiát kell követnie, azaz rugalmas mechanizmusokon keresztül maximális hatást kell elérnie. E tevékenységek végrehajtásához az EIT költségvetéséből hozzávetőleg 125 millió EUR (4,6 %) szükséges.

Amennyiben az EIT elsőként kívánja alkalmazni a nyílt innováció és az egyszerűsítés új modelljeit, ennek igazgatási megközelítésében is tükröződnie kell. Az EIT-központnak úgynevezett lean (karcsúsított) szervezetnek kell lennie, amely a szakértelem szükség esetén történő igénybevétele révén stratégiai megközelítést követ, de nem alakít ki szükségtelenül nehézkes és állandó struktúrákat. A szükséges személyzeti, adminisztratív, infrastrukturális és működési kiadásokat magában foglaló igazgatási kiadások költsége idővel nem fogja meghaladni az EIT költségvetésének 2,4 %-át. Az igazgatási kiadások egy részét a központnak otthont adó tagállam, Magyarország fedezi azáltal, hogy 2030 végéig díjmentesen biztosít irodahelyiséget, valamint 2015 végéig évi 1,5 millió EUR-val járul hozzá a személyzeti költségekhez. Ez alapján a 2014–2020 közötti időszakra az igazgatási kiadások összege hozzávetőleg 65 millió EUR lesz.

3. ábra: A költségvetési igények részletes bemutatása

Az EIT finanszírozása a következő többéves pénzügyi keret időszaka során elsősorban a Horizont 2020 programból származó támogatás révén fog megvalósulni, amelyre 2 711,4 millió EUR-t irányoztak elő.

1. összefoglaló: Innováció az egészséges életmód és az aktív időskor szolgálatában

1. A KIHÍVÁS

Az egészséget, a demográfiai változást és a jólétet a Horizont 2020 programon belül kezelendő jelentős társadalmi kihívásként határozták meg. Az e kihívásra irányuló intézkedések átfogó céljaként javítani kell az európai polgárok valamennyi korosztályának életminőségét, továbbá – a növekvő költségek, a csökkenő humán erőforrás és a polgárok lehető legjobb ellátás iránti elvárásai mellett is – biztosítani kell az egészségügyi és szociális ellátási rendszerek gazdasági fenntarthatóságát.

Az egészségügyi és szociális ellátási ágazathoz számos kihívás kapcsolódik, amelyek egymással szorosan összefüggnek. Ezek a következők: krónikus betegségek (szív- és érrendszeri megbetegedések, rák, cukorbetegség) a túlsúly és az elhízás, fertőző (HIV/AIDS, tuberkulózis) és neurodegeneratív betegségek (amelyeket súlyosbít a népesség fokozódó elöregedése), társadalmi elszigeteltség, csökkent mértékű jólét, a betegek formális és informális gondozástól való növekvő függése, valamint az ismeretlen, hosszú távú egészségügyi kockázatokkal járó különböző környezeti tényezőknek való többszörös kitettség. Ezen felül az új eredmények, termékek és szolgáltatások alkalmazását, kiaknázását és bevezetését korlátozó tényezők megakadályozzák a fenti kihívásokra történő hatékony válaszadást.

Az ilyen kihívásokra adott válasz célja a Horizont 2020 program meghatározása szerint a „jobb egészség, életminőség és általános jólét biztosítása mindenki számára a kutatási és innovációs tevékenységek támogatása révén. E tevékenységek célja az egészség egész életen át való fenntartása és elősegítése, valamint a betegségek megelőzése; a betegségek és a fogyatékoságok gyógyítására, kezelésére és ellátására való képességünk javítása; az aktív időskor támogatása; valamint hozzájárulás egy fenntartható és hatékony ellátási rendszer megvalósításához, ideértve a helyi és regionális szolgáltatásoknak, valamint a városoknak és létesítményeiknek egy öregedő lakosság igényeire való igazítását.”

2. RELEVANCIA ÉS HATÁS

Az egészséges élet és aktív időskor témakörével foglalkozó TIT segíteni fog megvalósítani a Horizont 2020 program prioritásait, nevezetesen azokat, amelyeket az „Egészség, demográfiai változások és jólét” társadalmi kihívással összefüggésben határoztak meg.

Ez a tematikus terület társadalmi és közpolitikai szempontból rendkívül lényeges. Az egészséges életmód és aktív időskor kérdése életünk és társadalmunk szinte valamennyi ágazatára hatással van, és igen gyakran jogi szabályozást igényel. Az egészségügyi és szociális ellátási ágazat továbbá társadalmi-gazdasági szempontból is rendkívül lényeges, mivel egyike azon ágazatoknak, amelyekre a legtöbb (állami és magánforrásból származó) pénzt fordítják⁽¹⁾; továbbá az ágazat nem csupán a gazdasági és technológiai innovációk lehetőségét kínálja, hanem egyúttal kiváló társadalmi innovációs potenciállal is rendelkezik. A lakosság elöregedése kihívást jelent a közszolgáltatások számára, és megköveteli például a helyi szolgáltatások kialakítását és fejlesztését, valamint a városok alkalmazkodását.

A társadalmi-gazdasági vonatkozást még inkább kiemeli az a tény, hogy Európa egy erős gyógyszerágazat, valamint egy Unió-szerte emberek milliói számára állást biztosító, fejlett egészségügyi és szociális ellátási rendszer előnyeit élvezi. Az ágazat egyben az Unió legnagyobb csúcstechnológiai gyártási ágazatainak egyike. E terület növekedési potenciálja igen nagy, mivel a társadalom elöregedése az ellátás, valamint a független életet biztosító termékek és szolgáltatások iránti összkéréslet növekedésével jár.

További ágazatok is szerepet játszanak, például az idegenforgalom. Az idősödő népességet nagyrészt egy olyan generáció alkotja, amely hozzácsokolt az utazáshoz és még mindig hajlandó utazni, magas minőségi igényekkel rendelkezik, és így növekvő keresletet mutat az elérhető szolgáltatások (közlekedés, szállodák, szórakozás stb.) iránt. A jobban hozzáférhető idegenforgalmi szolgáltatások felfrissíthetik az ágazat egészének versenyképességét, és ösztönöznék az idősödő népesség fokozottabb befogadását.

Az Unió emellett világszínvonalú kutatással és oktatással büszkélkedhet ezen a területen. Számos tagállamban kiváló kutatási infrastruktúrák és intézmények léteznek, amelyek vonzó alapot biztosítanak az EIT tervezett tevékenységeiben való iparági részvételhez.

Az egészséges életmóddal kapcsolatos kihívások egész Európát jellemzik. Ahhoz, hogy egy adott TIT válaszokat adhasson e kihívásokra, intenzív együttműködésre van szükség a kiváló, multidiszciplináris és ágazatközi csapatok között, amelyeket a tudásháromszög valamennyi ágazatából (felsőoktatás, kutatás és innováció) származó résztvevők alkotnak. Az e témakörrel foglalkozó TIT az innovációs és felsőoktatási tevékenységeknek a meglévő kiváló kutató-bázissal való összekapcsolása révén biztosítana hozzáadott értéket. A TIT ezzel megkülönböztetett hangsúlyt

⁽¹⁾ Az egészségügyi ráfordítások országonként különbözőek. A GDP e területre fordított hányada 1,1 % és 9,7 % között, a teljes állami kiadások e területen képviselt aránya pedig 4 % és több mint 18 % között mozog. Az egészségüggyel kapcsolatos ágazatok magas K+F intenzitással rendelkeznek: a gyógyszeripar és a biotechnológia a többi ágazathoz képest jelentősen kiemelkedik (15,9 %), és magas az egészségügyi berendezések és szolgáltatások részesedése is (6,8 %).

helyez a felsőoktatási tantervekre, az új – például a technológiai fejlesztéshez, de az idők ápolásához is szükséges – készségek fejlesztésére, megerősítve a vállalkozói szempontokat, hogy a vállalkozói készséggel rendelkező munkaerő létrehozását támogassa e területen, segítse az új termékek és szolgáltatások kifejlesztését, és megerősítse a meglévő értékláncokat, vagy akár újakat hozzon létre.

A TIT keretében létrehozható potenciális termékek és szolgáltatások példái túlmutatnak a technológia alkalmazásokon (például a rák vagy a szív- és érrendszeri betegségekkel kapcsolatos adatokat kezelő, kódoló, szabványosító és értelmező alkalmazások vagy a kockázatelemzést és korai felismerést végző eszközök), és ösztönözhetik az olyan új koncepciókra irányuló társadalmi innovációt, amelyek például javítják az életmódot és a táplálkozást, segítik az idős emberek számára is kedvező környezetben folytatott aktív és független életet, vagy biztosítják a gazdaságilag is fenntartható ellátási rendszereket.

Az uniós egészségügyi és szociális ellátási rendszer rendszerjellegű szempontjait, valamint az aktív idős kor támogatását szem előtt tartva az e tematikus területen működő TIT a hatékonyabb tudásáramlás érdekében kiterjedne a nagyméretű és kisebb, specializáltabb cégek közötti szorosabb együttműködésre is. Ezenfelül az e területen működő TIT által biztosított sajátos hozzáadott érték lehet a helyi szintű innovatív partnerségek létrehozása, amelyek a szolgáltatási ágazatban különös jelentőséggel bírnak.

A tudásháromszögre vonatkozó integráló megközelítése révén az egészséges életmóddal és aktív idős korral foglalkozó TIT kulcsfontosságú támogatást nyújthatna az európai paradoxon feloldásához: hozzáadott értéket biztosítva az Unió által a tudományos kutatásban elfoglalt kiváló pozíció számára, és ezt az előnyt innovatív termékekké és szolgáltatásokká, valamint új üzleti lehetőségekké és piacokká alakítva.

Az e témakörben működő TIT sikerét meghatározó fő kockázatok leginkább a szükséges kísérő innovációs és politikai szabályozási keretfeltételekkel kapcsolatosak, amelyekhez olyan módosításokra lehet szükség, amelyekkel a TIT-ek nem foglalkoznak közvetlenül⁽¹⁾. A TIT-eknek tehát össze kell kapcsolódniuk az e területeken jelenleg folyamatban lévő uniós, illetve nemzeti innovációs és szakpolitikai intézkedésekkel (lásd a következő szakaszt).

3. MEGLÉVŐ KEZDEMÉNYEZÉSEKKEL KIALAKÍTOTT SZINERGIÁK ÉS KIEGÉSZÍTŐ JELLEG

Az egészséggel és az aktív idős korral kapcsolatos kérdéseket számos uniós kezdeményezés határozottan támogatja. Az ilyen kezdeményezések az egészségügyi ágazaton kívül a szakpolitikai területek széles körére, például a gazdaságra, a biztonságra és a környezetre is kiterjednek. E kezdeményezések ennél fogva közvetve támogatják az Európa 2020 stratégia olyan céljait, mint például a K+F/innováció, a foglalkoztatás és a társadalmi befogadás.

Az egészséges életmód és az aktív idős kor szolgálatában álló innovációra épülő TIT szorosan együtt fog működni az aktív és egészséges idős kor témájával foglalkozó kísérleti európai innovációs partnerséggel. Figyelembe fogja venni az európai innovációs partnerség stratégiai innovációs tervében szereplő konkrét intézkedéseket, és elő fogja segíteni célkitűzéseinek megvalósítását. Kiegészítést jelent majd a kulcsfontosságú szereplők oktatása és képzése, valamint az ágazatra hatást gyakorló szakpolitikai, szabályozási és szabványosítási kérdésekkel kapcsolatos keretfeltételek és bevált gyakorlatok megállapításához kedvező pozícióban lévő gyakorlati szakemberek egyedülálló strukturált hálózata révén. A vállalkozási és innovációs program keretében az e területen működő TIT hozzájárulhat az elektronikus egészségügyre irányuló, vezető piacokkal kapcsolatos kezdeményezéshez is, amely a szakpolitikai eszközök (szabványosítás, tanúsítási rendszerek és közbeszerzés) középpontba állításával az innovatív elektronikus egészségügyi megoldások piacának serkentését célozza.

A TIT az Alzheimer-kórral és más neurodegeneratív megbetegedésekkel kapcsolatos kutatás fellendítését célzó közös programozási kezdeményezéssel, valamint a „Hosszabb élet, jobb életminőség – a demográfiai változás jelentette lehetőségek és kihívások”, és az „Egészséges étkezéssel az egészséges életért” elnevezésű közös programozási kezdeményezéssel való koordinációt is elő fogja segíteni. Az e területen működő TIT képes lesz felgyorsítani és előmozdítani a közös programozási kezdeményezések által összefogott kiváló állami kutatásban rejlő lehetőségek kiaknázását, orvosolva ezáltal az innovációs színtér széttagoltságát.

A TIT továbbá erősen építeni fog az innovatív gyógyszerek kutatására irányuló közös technológiai kezdeményezésnek, valamint a keretprogramok e tematikus területhez tartozó számos kutatási projektjének (például az egészségügyi kutatási program vagy az egészséggel és idős korral kapcsolatos információk és kommunikációs technológiákra (a továbbiakban: az IKT) irányuló kutatási tevékenységek) a fő kutatási eredményeire, és kiaknázza ezeket annak érdekében, hogy a vállalkozói terület kiemelkedő tehetségei révén fellendítse a technológiaátadást és a kereskedelmi hasznosítást. Hasonlóképpen a TIT a saját lakókörnyezetben folytatott életvitel segítségét szolgáló közös programmal, valamint a versenyképességi és innovációs programmal is össze fogja hangolni tevékenységeit.

⁽¹⁾ Például a betegek jó minőségű gyógyszerekhez való hozzáférése tekintetében, amely hosszú időt vesz igénybe, mivel az új gyógyszerek forgalomba hozatalának engedélyezésére vonatkozó jogszabályok hosszabb időt írnak elő a vizsgálatok és a tanúsítás, illetve az árak és a visszatérítési módok megállapítása tekintetében.

Következésképpen az e területen működő TIT kiegészítené ezeket a tevékenységeket, mivel a tudásháromszögön belüli transzdiszciplináris tevékenységekre összpontosítana, különös tekintettel az innovatív termékekre és szolgáltatásokra, valamint a vállalkozói ismeretek oktatására.

4. KÖVETKEZTETÉS

Az egészséges életmód és az aktív időskor szolgálatában álló innováció tágabb témakörével foglalkozó TIT megfelel a TIT-témakörök kiválasztásához megállapított kritériumoknak:

- Jelentős gazdasági és társadalmi kihívásokra keres válaszokat (egész életen át tartó egészség és jólét mindenki számára, gazdaságilag fenntartható ellátási rendszerek biztosítása mellett), és hozzájárul az Európa 2020 menetrend és annak foglalkoztatásra, innovációra, oktatásra és társadalmi befogadásra vonatkozó célkitűzéseinek megvalósításához.
- Célja összhangban áll a Horizont 2020 programban meghatározott prioritásokkal, és kiegészíti az egészségügyi és szociális ellátás területén végzett más uniós tevékenységeket, különösen az ide kapcsolódó közös programozási kezdeményezéseket és az aktív és egészséges időskor témájára vonatkozó európai innovációs partnerséget.
- Erős kutatóbázisra és szilárd iparágra építhet, amelyet a jövőben vonz a TIT. A TIT képes mozgósítani az üzleti ágazat befektetéseit és biztosítani annak hosszú távú kötelezettségvállalását, valamint sokféle új termék és szolgáltatás számára kínál új lehetőségeket.
- Törekedni fog az európai paradoxon feloldására, ugyanis kiaknázza az Unió erős kutatóbázisát, és új innovatív megközelítéseket fog keresni, hogy javítsa az uniós polgárok életminőségét, és biztosítsa az egészségügyi és szociális ellátási rendszer gazdasági fenntarthatóságát.
- Fenntartható és rendszerszintű hatást eredményez, amelyet az új, képzett vállalkozók, új technológiák és a vállalkozások tekintetében értékelnek. Előmozdítja az új technológiai fejlesztéseket és a társadalmi innovációt.
- Célja az egészségügyi és szociális ellátási ágazat egészére jellemző nagymértékű széttagoltság orvoslása; emellett a kutatás, innováció, oktatás és képzés területén kiválóságot mutató érdekelt kritikus tömeget fogja kialakítani az ágazat egészében.
- Rendszerszintű megközelítést alkalmaz, és ezáltal transzdiszciplináris munkavégzést igényel, amely az ismeretek különböző területeit foglalja magában, például az orvostudományt, a biológiát, a pszichológiát, a gazdaságtant, a szociológiát, a demográfiát és az IKT-t.

2. összefoglaló: Nyersanyagok ⁽¹⁾ – fenntartható feltárás, kitermelés, feldolgozás, újrafeldolgozás és helyettesítés

1. A KIHÍVÁS

A modern társadalom teljes mértékben függ a nyersanyagokhoz való hozzáféréstől. Az Unió gazdaságának hatékony működéséhez nélkülözhetetlen a nyersanyagokhoz való hozzáférés. A véges természeti erőforrások apadása, a folyamatosan növekvő emberi népesség és a fejlődő világ fogyasztásának gyors növekedése együtt egyre nagyobb mértékű keresletet eredményez a föld nyersanyagai és természeti erőforrásai iránt. E tényezők közül néhány a természeti erőforrások felhasználásának a következő évtizedekre becsült növekedéséért is felelőssé tehető.

Amint azt az erőforrás-hatékonysági menetrend és a Horizont 2020 program hangsúlyozza, biztosítanunk kell, hogy az uniós gazdaság számára elengedhetetlen, jólétünk megteremtéséhez szükséges nyersanyagok hozzáférhetőek és elérhetőek maradjanak, és fenntartható módon kerüljenek felhasználásra, ugyanakkor erőforrás-hatékony gazdaságot kell kialakítanunk, amely a véges erőforrásokkal rendelkező Földünk ökológiai korlátai mellett is kielégíti a növekvő népesség igényeit.

2. RELEVANCIA ÉS HATÁS

E tematikus terület rendkívül lényeges a gazdasági és társadalmi hatás tekintetében. A nyersanyagok létfontosságúak a világgazdaság számára és az életminőség fenntartásához; a nagyobb erőforrás-hatékonyság kulcsfontosságú lesz az európai növekedés és munkahelyek biztosításához. E témakör jelentős gazdasági lehetőségeket fog teremteni, fokozza a termelékenységet, leszorítja a költségeket, és felfrissíti a versenyképességet.

⁽¹⁾ Ezen összefoglalóban a „nem energetikai és mezőgazdasági hasznosítású nyersanyagok” szűkebb meghatározást használjuk, hogy a csökkentjük a meglévő éghajlat-változási és energiaügyi TIT-tel, valamint más jövőbeli kiemelt TIT-területekkel, például az élelmiszer témakörével való átfedést.

Noha az Unió kiváló kutatói állománnyal és sokféle kiválósági központtal rendelkezik, e kiemelt területen belül jóval többet lehetne tenni ezek kiaknázásáért. Egy TIT különösen alkalmas lenne erre.

Más uniós tevékenységekkel összehangolva az e területen működő TIT-nek a fenntartható külszíni fejtés, mélyművelés, mélytengeri bányászat, másodnyersanyag-visszanyerés, a hulladéklerakók kitermelése, az anyaggyártáskódás, az újra-feldolgozási technológiák, a használatból való kivonást követő anyagkezelés, az anyaghelyettesítés, valamint a nyersanyagok nyílt kereskedelme, továbbá az e területre vonatkozó globális kormányzás területén végzett tudományos, műszaki és gyakorlati oktatás és kutatás tudás- és kiválósági központjainak támogatására kell összpontosulnia. A TIT az ilyen kapcsolódó témakörökkel foglalkozó uniós kiválósági központok számára közvetítőként és összekötőként szolgálna, valamint egy, az uniós ipar számára stratégiai jelentőségű kutatási programot irányítana. Emiatt, valamint az intézkedések hatásának maximalizálása és az uniós tevékenységekkel, többek között a nyersanyagokra vonatkozó európai innovációs partnerséggel való átfedés elkerülése érdekében a TIT biztosítani fogja a fenntartható szárazföldi és tengeri feltárást, kitermelést és feldolgozást, az erőforrás-hatékony felhasználásra, az összegyűjtésre, az újrafeldolgozásra, az újrafelhasználásra és a helyettesítésre irányuló technológiai innovációs kísérleti intézkedésekhez (pl. demonstrációs üzemek) szükséges kiegészítést a humántőke (azaz a képzés és oktatás) területén.

A TIT ugyanakkor olyan célokat követhetne, amelyek a technológiai úttörőszerep megvalósítására irányulnak az innovatív folyamatokat és megoldásokat alkalmazó kísérleti és demonstrációs programok létrehozása révén, beleértve például az Unió számára stratégiai jelentőséggel bíró, gazdasági szempontból vonzó és fenntartható alternatív anyagok – többek között bioalapú anyagok – alkalmazását. Ez a meglévő piacok bővítését és újak létrehozását eredményezheti, különösen a fenntartható feltárást, kitermelést és feldolgozást, az erőforrás-hatékony anyaggyártáskódás, az újrafeldolgozási technológiák és a helyettesítő anyagok területein. Meg kell vizsgálni majd a kifejtett hatásokat, és innovatív, költség-hatékony alkalmazkodási és kockázat-megelőzési intézkedéseket kell hozni a különösen érzékeny élőhelyek, például a sarkvidék esetében.

Egy TIT ezen a területen nagyon fontos szerepet fog játszani a technológiahány okozta korlátok kiküszöbölésében. Műszaki innováció szükséges több olyan kiegészítő technológia kifejlesztéséhez, amely képes átalakítani a hagyományos ásványianyag- és nyersanyag-értékláncokat. E területen további teendők szükségesek az új folyamatok kialakításához, valamint a területen meglévő tudás optimalizálásához és kereskedelmi hasznosításához. A TIT által képviselt vállalkozói szempontú megközelítés különösen alkalmas lenne e témakörben.

A nyersanyagok témakörével foglalkozó TIT további hozzáadott értékét az ágazat korlátozott hálózatiépítési lehetőségeinek javításához való hozzájárulása nyújtja. A sokféle részt vevő kutatási terület eltérő jellege miatt csupán korlátozottan nyílik lehetőség a más témakörök kutatóival való találkozásra, valamint a költség-hatékony, alacsony szén-dioxid-kibocsátású és környezetkímélő megoldások elősegítéséhez későbbiekben szükséges ötletek és együttműködés kölcsönösen ösztönző hatásának kihasználására. A TIT-en belüli hálózatiépítés, amely a tudásháromszög három területének érdekeltjeit a teljes értékláncban összefogná, elősegítené e hiányosság leküzdését. A hálózatiépítés lehetőséget fog teremteni a technológia-, tudás- és know-how-átadás fokozására, valamint arra, hogy a kutatók, a hallgatók és a vállalkozók megszerezzék az innovatív megoldásokhoz, illetve azok új üzleti lehetőségekre váltásához szükséges ismereteket és készségeket.

3. MEGLÉVŐ KEZDEMÉNYEZÉSEKKEL KIALAKÍTOTT SZINERGIÁK ÉS KIEGÉSZÍTŐ JELLEG

Az Unió az egyik legnagyobb kihívásként határozta meg ezt a kiemelt területet. A TIT hozzájárulna a Horizont 2020 programhoz, nevezetesen a fenntartható nyersanyagellátással és az erőforrás-hatékonyssággal kapcsolatos társadalmi kihívások kezeléséhez. Elősegítené a nyersanyagokkal kapcsolatban javasolt európai innovációs partnerség megvalósítását. A nyersanyagokra vonatkozó európai innovációs partnerség átfogó keretet fog biztosítani a területen meglévő kínálat- és keresletalapú kutatási és innovációs eszközei, illetve politikai között fennálló összhang és szinergiák előmozdítására. Ez a technológia-központú tevékenységekre fog kiterjedni, azonban magában foglalja az egy adott ágazathoz vagy kihíváshoz kötődő innovációra hatást gyakorló szakpolitikai, szabályozási vagy szabványosítási kérdésekkel kapcsolatos keretfeltételek és bevált gyakorlatok megállapítását is. Egy ezen a területen működő TIT kiegészítést is jelentene, mivel biztosítaná a kulcsfontosságú szereplők oktatását, valamint a gyakorlati szakemberek egyedülálló strukturált hálózatát. Szilárd alapot jelentene azon további, innovációval kapcsolatos intézkedések támogatásához, amelyeket az európai innovációs partnerség keretében hajtanak végre, és amelyek sikeréhez feltétlenül szükséges a humán-erőforrás.

A TIT ugyancsak alkalmas lesz arra, hogy támogassa az európai innovációs partnerséget az ágazatra hatást gyakorló szakpolitikai, szabályozási és szabványosítási kérdésekkel kapcsolatos keretfeltételek és bevált gyakorlatok megállapításában. A TIT továbbá erősen építene a hetedik keretprogram számos, e témakörhöz tartozó kutatási projektjének eredményeire, illetve kiaknázná azokat, különösen a nanotudományok, nanotechnológiák, anyagok és új termelési technológiák, valamint a környezetvédelem témakörei keretében finanszírozott projektek esetében.

A TIT emellett építene a versenyképességi és innovációs keretprogram öko-innovációs piaci terjesztési projektjeire, amelyekben az anyag-újrafeldolgozás eddig a kiemelt területek közé tartozott. Ez a tapasztalat folytatódik a Horizont 2020 programmal, nevezetesen az éghajlattal kapcsolatos intézkedések, a környezetvédelem, az erőforrás-hatékonyság és a nyersanyagokhoz kapcsolódó társadalmi kihívásokkal összefüggésben.

Ezenkívül törekedni kell a szinergiák kialakítására a kritikus jelentőségű nyersanyagoknak számító ritkaföldfémekkel kapcsolatos európai kompetenciahálózattal.

Az e területen működő TIT törekedne e tevékenységek egymást kiegészítő jellegének erősítésére és szinergiák kialakítására, emellett összpontosítania kellene a tudásháromszögön belüli transzdiszciplináris tevékenységekre, különös tekintettel az innovatív termékekre és szolgáltatásokra, valamint a vállalkozói ismeretek oktatására.

4. KÖVETKEZTETÉS

Az e területen működő TIT nagymértékben alkalmas a fent említett kihívások kezelésére. A TIT az innovációs tervben a TIT-témakörök kiválasztására vonatkozóan előírt kritériumoknak is megfelel:

- Egy Európa előtt álló jelentős gazdasági és társadalmi kihívást (a nyersanyagok költséghatékony, alacsony széndioxid-kibocsátású és környezetbarát feltárásához, kitermeléséhez, feldolgozásához, felhasználásához, újrafelhasználásához, újrafeldolgozásához és használatból való kivonást követő kezeléséhez szükséges innovatív megoldások létrehozása) céloz, valamint hozzájárul az Európa 2020 menetrend és annak éghajlatra, energiaügyre, foglalkoztatásra, innovációra és oktatásra vonatkozó célkitűzéseinek megvalósításához.
- A TIT célja összhangban áll a Horizont 2020 programban meghatározott prioritásokkal, és kiegészíti a nyersanyagok területén végzett más uniós tevékenységeket, különösen a nyersanyagokkal foglalkozó európai innovációs partnerséget.
- Képes befektetéseket mozgósítani az üzleti ágazatban, valamint sokféle újonnan létrejövő termék és szolgáltatás számára kínál új lehetőségeket, nevezetesen a fenntartható kitermelés és feldolgozás, az anyaggazdálkodás, az újrafeldolgozási technológiák és a helyettesítő anyagok területein.
- Fenntartható és rendszerszintű hatást eredményez, amelyet az új, képzett vállalkozók, új technológiák és a vállalkozások tekintetében értékelnek. A termékek teljes életciklusa során biztosított fenntarthatóság érdekében tett erőfeszítések révén különösen a társadalmi értékteremtésre nyújt lehetőséget: a hatékonyabb nyersanyagfelhasználás, valamint az újrafeldolgozás és a nyersanyag-hasznosítás eredményes javítása révén.
- Más kezdeményezésekből hiányzó, jelentős oktatási összetevővel is rendelkezik, és a kutatás és innováció területén kiválóságot mutató érdekelt kritikus tömeget fogja kialakítani.
- Különböző ismeretágakat, például geológiát, közgazdaságtant, környezeti tudományokat, kémiát, mechanikát és számos ipari területet (építőipar, gépjárműipar, űrhajózás, gépek és berendezések, illetve megújuló energiák), magában foglaló transzdiszciplináris munkavégzést igényel.
- Törekedni fog az európai paradoxon feloldására, mivel e területen Európa erős kutatóbázissal, ugyanakkor gyenge innovációs teljesítménnyel rendelkezik. Innovációs lehetőségeket kínál a fenntartható bányászat és az anyaggazdálkodás területén. Az anyaghelyettesítés és újrafeldolgozás további ágazati változásokat ösztönözhet, és az új termékek, szolgáltatások és az ellátási láncra irányuló új megközelítések révén fokozhatja a befektetési tevékenységeket.

3. összefoglaló: A jövő élelmiszerei (Food4Future) – fenntartható ellátási lánc az erőforrásoktól a fogyasztókig

1. A KIHÍVÁS

A globális élelmiszer-ellátási láncnak a kihívások bonyolult rendszerével kell szembenéznie.

A keresleti oldalon a helyzetet (különösen a feltörekvő országokban) a világ növekvő népessége és az emelkedő életszínvonal jellemzi, amely keresletet teremt a változatosabb, jó minőségű étrend iránt, és az élelmiszer-termelés növelését teszi szükségessé. Ennek következtében az ENSZ becslése szerint az élelmiszerigény 2050-re hozzávetőleg 70 %-kal lesz magasabb⁽¹⁾. A bioenergia-ágazat gyors bővülése ugyanakkor tovább erősíti az élelmiszer-termelési folyamat melléktermékei iránti igényt.

A kínálati oldalon a globális éghajlatváltozás fokozni fogja az élelmiszer-termelésre és élelmiszer-ellátásra nehezedő nyomást. A világon ugyanakkor számos nem fenntartható élelmiszer-termelő rendszer létezik. Ha nem történik változás, a világ élelmiszer-ellátó rendszere a jövőben tovább károsítja a környezetet, és alá fogja ásni a világ élelmiszer-termelő képességét.

⁽¹⁾ Az ENSZ Élelmészeti és Mezőgazdasági Szervezete (FAO). 2009. Global agriculture towards 2050 (A globális mezőgazdaság 2050 felé közeledve).

Ezeket a problémákat különösen a fogyasztói magatartásformákkal, aggodalmakkal és viselkedéssel összefüggésben kell vizsgálni, mivel a termelést a fogyasztók és a piacok irányítják. Az elmúlt két évtizedben drámai mértékben nőtt az élelmiszer-fogyasztás szempontjainak összetettsége. A fogyasztók megfizethető, változatos, jó minőségű és könnyen elérhető élelmiszer-ipari termékeket keresnek, amelyek megfelelnek ízlésüknek és igényeiknek. Az élelmiszer-biztonságtól a környezetvédelemtől át az etikai megfontolásokig – például a méltányos kereskedelem gyakorlatáig vagy az állatjólétig – terjedő különböző kérdésekkel kapcsolatos aggodalmak folyamatosan nőnek, és ennek következtében a fogyasztói csoportok politikai intézkedések iránti igénye is egyre erősebb. Végül megállapítható, hogy az élelmiszer-fogyasztási szokások (beleértve az élelmiszer-hulladék keletkezését) komoly hatást gyakorolhatnak a fogyasztók egészségére és jólétére, valamint az elsődleges termelésre és a környezetre.

A Horizont 2020 program ezt az összetett problémát célozza, és meghatározza az ágazattal kapcsolatos kihívásokat: „A kihívást az jelenti, hogy biztosítani kell a biztonságos és jó minőségű élelmiszerek és bioalapú termékek ellátását, valamint a biológiai erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodást, amely hozzájárul a vidékfejlesztéshez és a tengerparti területek fejlesztéséhez, illetve az európai bioalapú iparágak versenyképességéhez, ugyanakkor a szárazföldi és tengeri ökoszisztémák megővéséhez, a fosszilis tüzelőanyagoktól való függés csökkentéséhez, az éghajlatváltozás mérsékléséhez és az ahhoz való alkalmazkodáshoz, valamint a hulladéktisztításhoz és az erőforrás-hatékonysághoz is.”

2. RELEVANCIA ÉS HATÁS

A fenntartható ellátási láncra foglalkozó TIT segíteni fog megvalósítani a Horizont 2020 program prioritásait, nevezetesen azokat, amelyeket az „Élelmiszerbiztonság, fenntartható mezőgazdaság és erdőgazdálkodás, a vízzel kapcsolatos tengeri és szárazföldi kutatás és a biogazdaság” társadalmi kihívásával összefüggésben határoztak meg.

E tematikus terület továbbá rendkívül lényeges a gazdasági és társadalmi hatás tekintetében. Az élelmiszer- és élelmiszerbiztonság kérdése gazdaságunk és társadalmunk szinte valamennyi ágazatára hatással van, és igen gyakran jogi szabályozást igényel.

Az élelmiszeripar a legnagyobb feldolgozóipari ágazat Európában, és alapvető szerepet játszik Európa általános gazdasági fejlődésében. Lényeges szerepe ellenére az európai élelmiszer- és italipar versenyképessége kihívásokkal küzd. Az elmúlt évtizedben Európa világpiaci részesedése a feltörekvő gazdaságok, például Kína, India és Brazília által jelentett verseny következtében 25 %-ról 21 %-ra csökkent. Mivel az európai élelmiszeripar egyre kevésbé tud kizárólag a költségek alapján versenybe szállni, ha vissza kívánja fordítani ezt a csökkenő tendenciát, egészségesebb, fenntarthatóbb és erőforrás-hatékonyabb termékek előállításával kell hozzáadott értéket teremtenie.

Az éghajlatváltozás hatásaival szemben ellenállóképes és fenntartható globális élelmiszer-ellátó rendszer biztosítása érdekében intézkedésekre van szükség, ugyanakkor az elérhető földterület és a csökkenő halállomány jelentette korlátokon belül ki kell elégíteni az egyre növekvő élelmiszerigényt, védeni kell a természeti környezetet és óvni az emberi egészséget.

Az ezen a területen működő TIT az élelmiszer-ellátási láncra fog összpontosítani. E cél különösen jól illeszkedik a TIT-ek által alkalmazott holisztikus megközelítésbe. Kiterjed a lánc kezdetén található erőforrás-felhasználásra (trágya stb.), továbbá az élelmiszer-termelést, -feldolgozást, -csomagolást és -forgalmazást foglalja magában, és a fogyasztókkal ér véget; ez utóbbi terület a TIT különleges prioritása lehet (az élelmiszer-hulladék csökkentése, egészséges táplálkozás stb.). A cél az élelmiszer-ellátási lánc hatékonyabb és eredményesebb rendszerének biztosítása a lánc valamennyi része fenntarthatóságának és nyomonkövethetőségének javításával.

Az élelmiszer-ellátási lánc problémájának TIT révén történő kezelése ennél fogva nem csupán az Európát érintő néhány legfőbb gazdasági és társadalmi kihívás megoldásának lehetőségét fogja biztosítani, hanem az üzleti ágazat befektetéseinek mozgósítását és hosszú távú kötelezettségvállalásainak biztosítását is, nevezetesen az új, innovatív technológiák, folyamatok és tudás alkalmazásán keresztül, aminek célja a fenntartható élelmiszer-termelés, -feldolgozás, -csomagolás és -forgalmazás növelése, a hulladék csökkentése és az egészségesebb táplálkozás ösztönzése. Az ezen a területen működő TIT integrált megközelítése révén képes lesz olyan módon befolyásolni az iparági szemléletmódot, hogy az nagyobb mértékben összpontosítson a fogyasztóközpontú innovációra, kedvező hatást gyakorolva a fogyasztók egészségére és életminőségére. Ezzel együtt lehetőség lesz a fogyasztói igényekre és tendenciákra összpontosuló lehetséges új üzleti modellekre és stratégiák kialakítására, amelyek az élelmiszerláncra kapcsolatos fokozott tudatosságra építenek, és potenciálisan összhangba hozzák az újításokat és a technológiai lehetőségeket a fogyasztói érdekekkel, ezáltal pedig új üzleti lehetőségeket teremthetnek.

Az ezen a területen működő TIT rendkívül jelentős szerepet fog betölteni az élelmiszer-ellátási lánc egészére jellemző nagymértékű széttagoltság leküzdésében. A kutatás, innováció, oktatás és képzés területén kiválóságot mutató érdekelt kritikus tömeget alakítja ki a lánc egésze mentén. A jövőbeli újítások tervezésekor a lánc valamennyi eleme (primer ágazat, élelmiszer-termelés, élelmiszer-feldolgozók, kiskereskedők, élelmiszer-ellátási csatornák és – nem utolsósorban – a fogyasztó) elválaszthatatlanul összekapcsolódik. A TIT biztosítani fogja az említett problémák kezeléséhez szükséges rendszerszerű és transzdiszciplináris megközelítést.

Az ezen a területen működő TIT fő hozzáadott értékét a készségek és humán erőforrások jelenlegi hiányának leküzdésében betöltött szerepe fogja jelenteni. Jelenleg az európai élelmiszer- és italgyártó iparágak fele küzd a tudományos és szakképzett alkalmazottak hiányával. Az ágazatban ez gátolja az innovációt. Az oktatásnak a tudásháromszög más ágazataival történő összekapcsolásával a TIT kezelni fogja ezt a problémát. Ugyanakkor lehetőséget teremt az olyan új, képzett vállalkozók ösztönzésére, akik képesek új innovatív technológiákat és vállalkozásokat létrehozni. A vállalkozói készségre fektetett hangsúly különösen fontos az élelmiszer-ágazatban, amelyben jellemzően sok kkv működik.

Az e témakörben működő TIT sikerét meghatározó fő kockázatok leginkább a szükséges kísérő innovációs keretfeltételekkel kapcsolatosak, amelyekkel a TIT-ek nem foglalkoznak közvetlenül. Az egész élelmiszer-ellátási lánc fenntarthatóságának fokozásához jogszabályi változtatásokra lehet szükség, például az élelmiszer-termelési költségek internalizálása érdekében. A TIT-eknek tehát össze kell kapcsolódniuk a témában jelenleg folyamatban lévő uniós, illetve nemzeti innovációs és szakpolitikai intézkedésekkel (lásd a következő szakaszt).

3. MEGLÉVŐ KEZDEMÉNYEZÉSEKKEL KIALAKÍTOTT SZINERGIÁK ÉS KIEGÉSZÍTŐ JELLEG

Az Unió részvétele ezen a területen teljes körű. A TIT a Horizont 2020 programban meghatározott „Élelmiszerbiztonság, fenntartható mezőgazdaság és erdőgazdálkodás, a vízzel kapcsolatos tengeri és szárazföldi kutatás és a biogazdaság” társadalmi kihívás kezeléséhez járulna hozzá. Különösen együttműködne a „Mezőgazdasági termelékenység és fenntarthatóság” elnevezésű javasolt európai innovációs partnerséggel. Míg ez utóbbi az élvonalbeli kutatás és a gyakorlati innováció közötti kapcsolat kiépítésére fogja helyezni a hangsúlyt, a TIT ennek kiegészítéseként elsősorban a kulcsfontosságú szereplők, például a vállalkozók és a fogyasztók oktatásáról gondoskodik. Koordinációra van szükség a „Mezőgazdaság, élelmiszerbiztonság és éghajlatváltozás” közös programozási kezdeményezés tekintetében is, amely összefogja a mezőgazdasági, erdészeti és földhasználati ágazaton belül az éghajlatváltozáshoz való alkalmazkodást, az éghajlatváltozás mérséklését és az élelmiszerbiztonságot célzó nemzeti kutatási erőfeszítéseket.

Az Európai Tengerügyi és Halászati Alap elő fogja mozdítani a halászat és akvakultúra környezeti és társadalmi fenntarthatóságát, egyúttal rámutatva arra, hogy a fogyasztói magatartás alakulásának megfelelően új vállalkozói készségekkel párosított technikai fejlesztésekre van szükség ezeken a területeken; mindez szinergiák létrejöttét segíti elő. Hasonlóképpen lehetőség adódik a koordinációra a közelmúltban indított „Egészséges ételt az egészséges életért” („Healthy Food for a Healthy Life”) és „Az európai éghajlatkutatás összekapcsolása” („Connecting Climate Research in Europe”) közös programozási kezdeményezésekkel, valamint a kapcsolódó területek európai technológiai platformjaival (különösen az Ételt az életért – Food for Life – platformmal) vagy a hetedik keretprogram számos projektjével. A TIT emellett építene a versenyképességi és innovációs keretprogram öko-innovációs piaci terjesztési projektjeire, amelyekben az étel és ital eddig a kiemelt területek közé tartozott. Ez a tapasztalat folytatódik a Horizont 2020 programmal, nevezetesen az éghajlattal kapcsolatos intézkedések, a környezetvédelem, az erőforrás-hatékonyság és a nyersanyagokhoz kapcsolódó társadalmi kihívásokkal összefüggésben.

Az ezen a területen működő TIT kiegészítené ezeket a tevékenységeket, mivel a tudásháromszögön belüli transzdiszciplináris tevékenységekre összpontosítana, különös tekintettel az innovatív termékekre és szolgáltatásokra, a vállalkozói ismeretek oktatására, valamint a fogyasztókkal kapcsolatos kérdésekre.

4. KÖVETKEZTETÉS

Az élelmiszer-ellátási láncra összpontosító TIT nagymértékben alkalmas a fent említett kihívások kezelésére. A TIT a TIT-témakörök kiválasztására vonatkozóan előírt kritériumoknak is megfelel:

- Jelentős gazdasági és társadalmi kihívást (a megbízható és fenntartható élelmiszer-ellátó rendszer biztosításának szükségessége, miközben az elérhető földterület korlátain belül ki kell elégíteni az egyre növekvő élelmiszerigényt, védeni kell a természeti környezetet és óvni az emberi egészséget) céloz, valamint hozzájárul az Európa 2020 menetrend és annak éghajlatra, energiaügyre, foglalkoztatásra, innovációra és oktatásra vonatkozó célkitűzései megvalósításához.
- Célja összhangban áll a Horizont 2020 programban meghatározott prioritásokkal, és kiegészíti az élelmiszer-ipari ágazat területén végzett más uniós tevékenységeket, különösen a „Mezőgazdasági termelékenység és fenntarthatóság” elnevezésű európai innovációs partnerséget.
- Képes mozgósítani az üzleti ágazat befektetéseit és biztosítani hosszú távú kötelezettségvállalásait, és sokféle újonnan létrejövő termék és szolgáltatás számára kínál lehetőségeket, nevezetesen az új, innovatív technológiák, folyamatok és tudás alkalmazásán keresztül, aminek célja a fenntartható élelmiszer-termelés, -feldolgozás, -csoomagolás és -forgalmazás növelése, a hulladék csökkentése és az egészségesebb táplálkozás ösztönzése, valamint a lakosság egészségi állapotának javítása.
- Fenntartható és rendszerszintű hatást eredményez, amelyet az új, képzett vállalkozók, új technológiák és a vállalkozások tekintetében értékelnek. Támogatni fogja az új technológiai fejlesztéseket, valamint a hatékonyabb és fenntarthatóbb termelési rendszereket.

- Célja az élelmiszer-ellátási lánc egészére jellemző nagymértékű széttagoltság leküzdése és a jobb nyomon követhetőség biztosítása, továbbá a kutatás, innováció, oktatás és képzés területén kiválóságot mutató érdekelt kritikus tömeget fogja kialakítani a lánc egésze mentén.
- Ennélfogva különböző ismeretágakat, például az agrártudományt, ökológiát, biológiát, kémiát, táplálkozást és társadalom-gazdaságtant magában foglaló transzdiszciplináris munkavégzést igényel.
- Törekedni fog az európai paradoxon feloldására, mivel új innovatív megközelítéseket fog keresni, hogy fenntarthatóbb és hatékonyabb ellátási láncot biztosítson, és javítsa az élelmiszerbiztonságot.

4. összefoglaló: Hozzáadott értéket előállító feldolgozóipar

1. A KIHÍVÁS

Az európai innovációs tervben meghatározott egyik fő kihívás, amellyel a Horizont 2020 programon belül is foglalkozni kell, az uniós tagállamok világpiaci versenyképességének kérdése. A feldolgozóipar az egyik olyan ágazat, ahol ez a probléma különösen égető.

Az európai országok feldolgozóiparára meglehetősen nagy nyomás nehezedik: a más fejlett gazdaságok részéről támasztott fokozott verseny, a fejlődő országokban folyó alacsony költségű termelés, valamint a nyersanyagok hiánya súlyos terheket ró az európai termelő vállalatokra. Ezzel egyidejűleg további tényezők – új piaci és társadalmi igények, a tudomány és a technológia gyors fejlődése, valamint környezetvédelmi és fenntarthatósági követelmények – is változást idéznek elő a feldolgozóiparban.

E kihívások egyik lehetséges megoldása a „magas értéket (vagy hozzáadott értéket) előállító feldolgozóipar” kialakítása. Ez a fogalom egy olyan integrált rendszert jelöl, amely magában foglalja az áruk, illetve termékek/szolgáltatások gyártásának, forgalmazásának és használatból kivont állapotban való kezelésének teljes ciklusát, és amely fogyasztó-/felhasználó-központú innovációs rendszert alkalmaz. A hozzáadott értéket előállító gyártó az elsősorban a költségeken alapuló verseny helyett a termék-/szolgáltatás-innováció, a kiváló folyamatok bevezetése, a nagyfokú márka-ismertség és/vagy a fenntartható társadalomhoz való hozzájárulás révén teremt értéket.

A feldolgozóipar nagy gazdasági, társadalmi és környezeti jelentőséggel bír. 2010-ben az uniós GDP 15,4 %-a a feldolgozóiparból származott, és az ágazat több mint 33 millió munkahelyet biztosított. Az energiatermelést, az építőipart és a hozzájuk kapcsolódó üzleti szolgáltatásokat is beszámítva ez az arány 37 %. A feldolgozóiparban keletkezik ugyanakkor az Európában keletkező hulladék 25 %-a, az üvegházhatású gázok 23 %-a és a nitrogén-oxidok 26 %-a.

Mindezeket figyelembe véve teljesen egyértelmű, hogy a feldolgozóipar területén általános cél Európa világpiaci versenyképességének növelése, valamint a fenntarthatóbb és környezetbarátabb gyártási folyamatok kialakítása.

2. RELEVANCIA ÉS HATÁS

A hozzáadott értéket előállító feldolgozóiparra épülő TIT segíteni fog megvalósítani a Horizont 2020 program fejlett gyártással és feldolgozással kapcsolatos prioritásait, valamint a program különös célkitűzését, azaz „az ipari termelés jelenlegi formáinak a tudásintenzívebb, fenntarthatóbb, alacsony kibocsátású, ágazatokon átnyúló gyártási és feldolgozási technológiákra történő átalakítását, ami innovatívabb termékeket, folyamatokat és szolgáltatásokat eredményez”.

A TIT képes lesz mozgósítani az üzleti ágazat befektetéseit és elérni hosszú távú kötelezettségvállalását, valamint bővíteni a piacokat, illetve újakat létrehozni. A TIT különösen szerepet játszhat az európai technológiai platform stratégiai kutatási menetrendjének „Manufuture” programjában említett intézkedések támogatásában:

- Környezettudatos tervezés
- Hozzáadott értéket képviselő termékek és szolgáltatások létrehozása;
- Új üzleti modellek kialakítása;
- Fejlett gyártástervezési folyamatok kialakítása;
- Újonnan létrejövő, gyártással kapcsolatos tudományok és technológiák;
- Meglévő kutatási és oktatási infrastruktúrák átalakítása a világszínvonalú feldolgozóipar támogatásához.

Az új termékek, szolgáltatások, üzleti modellek és gyártási folyamatok fejlesztése közben figyelmet kell fordítani a fenntarthatóságra és az ökoinnovációra, ami a pazarló erőforrás- és energiafelhasználás csökkentésével és a kedvező környezeti hatások maximalizálásával, valamint a kedvező gazdasági és társadalmi hatások egyidejű megerősítésével érhető el. Ez a tiszta megközelítés konkrétan hatékony energia- és anyagfelhasználású folyamatokat és berendezéseket, megújuló villamosenergia-források felhasználását és/vagy intelligens energiagazdálkodás alkalmazását jelenti, ami a hulladék és a kibocsátások jelentős csökkenését eredményezi. A fenntarthatóbb, erőforrás-hatékonyabb és versenyképesebb termelés fejlesztéséhez és alkalmazásához való hozzájárulással a TIT képes lenne változásokat kiváltani az ipari és fogyasztói magatartás területén, valamint rendszerszintű hatást érne el.

A hozzáadott értéket előállító feldolgozóiparral foglalkozó TIT-nek regionális szinten is jelentős szerepe és hatása lehet. Az egymással kapcsolatban lévő regionális klaszterek létrehozásának helyi információátadással és együttműködéssel történő előmozdítása, a felső kategóriájú termelési technológiákban való jártasság javítása és a gyártási technológiákon belüli kiválóság létrehozása lennének a TIT kulcsfontosságú feladatai regionális szinten. Ebben az összefüggésben kiemelt figyelmet kaphatnának a gyártási kapacitás csökkenésével nagyobb mértékben érintett régiók, valamint a kkv-k.

A fenti célok elérésével kapcsolatos legnagyobb kihívás, hogy megfelelő minőségű és elegendő létszámú, jól képzett munkaerő álljon rendelkezésre. A TIT ennél fogva nagyon fontos szerepet töltene be e terület oktatásának átalakításában. A készségeket igénylő, illetve az oktatást biztosító oldal közötti szorosabb kapcsolatok kialakításával a TIT ösztönözné a közös posztgraduális képzési programokat, a posztgraduális szakmai képzéseket és a valós gyakorlatnak megfelelő iparági tanfolyamokat.

A kapacitásépítés ugyancsak a hozzáadott értéket előállító feldolgozóiparral foglalkozó TIT központi eleme lesz. Ez nem csupán a jól képzett munkaerő biztosítását érinti, hanem annak a lehetőségét is, hogy a TIT az együttműködés és a tudományágakon átnyúló készségek és kompetenciák ösztönzésének fórumává váljon, különösen a több kulcsfontosságú alaptermék együttes alkalmazása esetében, amint azt a kulcsfontosságú alaptermékkel foglalkozó magas szintű csoport is javasolja ⁽¹⁾.

A TIT-nek e területen lehetősége lesz e fokozottan transzdiszciplináris ágazat különböző szereplőinek és érdekeltjeinek összefogására, beleértve az értéklánc kulcsfontosságú felsőbb és alsóbb szintjeit. Idetartoznak azok a feldolgozóipar-ágak (például az acél- vagy a vegyipar), amelyek közvetlenül kapcsolódnak a hozzáadott értéket előállító feldolgozóipar értékláncához.

3. MEGLÉVŐ KEZDEMÉNYEZÉSEKKEL KIALAKÍTOTT SZINERGIÁK ÉS KIEGÉSZÍTŐ JELLEG

A fent bemutatott TIT számos más uniós, valamint tagállami szintű és iparszövetségekhez tartozó kezdeményezést egészítene ki.

A már említett „Manufuture” európai technológiai platform mellett a TIT kapcsolatokat alakíthatna ki az intelligens rendszerek integrációjának európai technológiai platformjaival, valamint a beágyazott számítástechnikai rendszerekre irányuló közös technológiai kezdeményezéssel. A „Jövő gyárjai” elnevezésű köz-magán társulás és egyéb, e témakörben a Horizont 2020 égisze alatt potenciálisan indítandó hasonló társulások, valamint számos programhoz tartozó projekt szintén megfelelő együttműködő partner lenne. A TIT figyelembe venné az európai technológiai platformok keretében meghatározott kutatási prioritásokat és cselekvési terveket, valamint a közös technológiai kezdeményezés, a köz-magán társulás és a program-projektek által ez idáig végzett kutatómunkát.

A TIT ugyancsak építene a versenyképességi és innovációs program ökoinnovációs piaci terjesztési projektjeire, amelyekben a fenntarthatóbb feldolgozóipar területén már sikerült tapasztalatokra szert tenni. Ez a tapasztalat folytatódik a Horizont 2020 programmal, nevezetesen az éghajlattal kapcsolatos intézkedések, a környezetvédelem, az erőforrás-hatékony és a nyersanyagokhoz kapcsolódó társadalmi kihívásokkal összefüggésben. Megfontolható a környezetvédelmi technológiai ellenőrzésre irányuló kísérleti programmal való szinergiák lehetősége is, amelynek célja, hogy ösztönözze a nagy értékű környezetvédelmi technológiák létrehozását azáltal, hogy biztosítja azok teljesítményének harmadik fél általi értékelését.

A hozzáadott értéket előállító feldolgozóiparral foglalkozó TIT az Európai Technológiai Kutatási Tanáccsal kialakított szinergiahatások tekintetében is kapcsolódási pontot jelentene; a tanács a kulcsfontosságú alaptermékkel foglalkozó magas szintű csoport ajánlása szerint előmozdíthatja a kiválóságot a technológiai kutatás és innováció területén.

A TIT ezen a területen kiegészítené ezeket a tevékenységeket, mivel a tudásháromszögön belüli transzdiszciplináris tevékenységekre összpontosítana, különös tekintettel a vállalkozói ismeretek oktatására.

⁽¹⁾ Lásd: http://ec.europa.eu/enterprise/sectors/ict/files/kets/hlg_report_final_en.pdf.

4. KÖVETKEZTETÉS

A feldolgozóiparban érintett érdekelték integrálására összpontosuló és e terület oktatási menetrendjének átalakítására különös hangsúlyt fektető TIT kifejezetten alkalmas lenne a fent említett kihívások kezelésére. A TIT az innovációs tervben a TIT-témakörök kiválasztására vonatkozóan előírt kritériumoknak is megfelel:

- Az Európa előtt álló, jelentős gazdasági és társadalmi kihívásokkal foglalkozik (a tagállamok világgpiaci versenyképességének növelése és a fenntarthatóbb és környezetbarátabb gyártási folyamatok kialakításának támogatása), valamint hozzájárul az Európa 2020 menetrend intelligens és fenntartható növekedésre vonatkozó célkitűzésének megvalósításához.
- A TIT célja összhangban áll a Horizont 2020 programban meghatározott prioritásokkal, és kiegészíti az ezen a területen végzett más uniós tevékenységeket.
- Szilárd ipari ágazatra építhet, amely a jövőben érdekelt lesz valamely TIT-ben.
- Lehetőségeket kínál a sokféle létrejövő termék, szolgáltatás és üzleti modell számára, és – mindenekelőtt – rendkívül alkalmas arra, hogy foglalkozzon az ebben az ágazatban felmerülő, képesített munkaerő iránti sürgető igényvel.
- Rendszerszintű megközelítést alkalmaz, és ezáltal transzdiszciplináris munkavégzést és a tudományágak határain átnyúló új oktatás kialakítását teszi szükségessé.
- A kutatás, innováció, oktatás és képzés területén kiválóságot mutató olyan érdekelték kritikus tömegét fogja kialakítani az értéklánc mentén, akik/amelyek egyébként nem kerülnének kapcsolatba egymással.
- Törekedni fog az európai paradoxon feloldására, ugyanis kiaknázza az Unió erős kutatóbázisát, és új innovatív megközelítéseket fog keresni, hogy versenyképesebb, fenntarthatóbb és erőforrás-hatékonyabb feldolgozóipart biztosítson.

5. összefoglaló: Városi mobilitás

1. A KIHÍVÁS

Az intelligens, környezetbarát és integrált közlekedés témakörét a Horizont 2020 programon belül kezelendő egyik fő társadalmi kihívásként határozták meg. A 2011. évi közlekedéspolitikai fehér könyv tovább erősíti az ezen a területen a következő évtizedben megvalósított fellépés fontosságát. A városi mobilitás különösen nagy kihívást jelentő feladat. Számos témakörre kiterjed, például a közlekedésre (beleértve az új mobilitási koncepciókat, a közlekedésszervezést, a logisztikát, a közlekedési rendszerek biztonságát és védelmét), a környezeti kérdésekre (az üvegházhatású gázok, a levegő- és zajszennyezés csökkentése) és a várostervezésre (a munka és a lakóhely egymáshoz közelebb hozásának új koncepciói), továbbá jelentős hatást gyakorol mind a gazdaság, mind a társadalom szintjén (új vállalkozások létrehozása, foglalkoztatás, társadalmi befogadás, lakhatási és lokalizációs stratégiák). Az általános cél azon uniós polgárok életminőségének javítása, akik – egyre növekvő számban – az Európa gazdasági teljesítményének jelentős részét képviselő, nagy kiterjedésű városi agglomerációkban élnek ⁽¹⁾.

Fenntartható városi mobilitás kizárólag akkor érhető el, ha környezetbarátabb, befogadóbb, biztonságosabb és intelligensebb megoldásokhoz vezet, áttörést jelentő innovációk születnek. Ha e célkitűzést nem sikerül megvalósítani, az hosszú távon magas társadalmi, ökológiai és gazdasági költségekkel jár. Az új innovatív mobilitási koncepciókat azonban – különösen abban az esetben, amikor az egyéni közlekedési eszközöket a kollektív és tömegközlekedési eszközök váltják fel – a polgároknak el kell fogadniuk. Az egyik nagy kihívást ezen a területen az életminőséget és a városi élet költségeit kedvezőtlenül nem befolyásoló viselkedési változások előidézése fogja jelenteni.

2. RELEVANCIA ÉS HATÁS

A városi mobilitással foglalkozó TIT kulcsfontosságú célkitűzése az lesz, hogy környezetbarátabb, befogadóbb, biztonságosabb és intelligensebb városi mobilitási rendszert biztosítson.

A korábban említetteknek megfelelően ez a témakör társadalmi és közpolitikai szempontból rendkívül lényeges. Ugyanakkor társadalmi-gazdasági szempontból is különösen fontos, mivel a GDP és a foglalkoztatás tekintetében jelentős ágazatokat foglal magában, például a gépjárműipart és az építőipart. A városi mobilitás továbbá környezetvédelmi stratégiákkal is összekapcsolódik, és maradéktalanul illeszkedik a társadalmi befogadással, lokalizációval, lakhatással és várostervezéssel kapcsolatos szakpolitikákba.

⁽¹⁾ Az uniós polgárok több mint 70 %-a városi területen él; e területek az Unió területének több mint 25 %-át teszik ki. Az uniós GDP hozzávetőleg 85 %-a városi területekről származik. Az urbanizáció mértéke Európában 2050-re várhatóan 83 %-ra emelkedik.

A városi mobilitással foglalkozó TIT összhangban áll a Horizont 2020 programban meghatározott prioritásokkal, valamint az Európa 2020 stratégia intelligensebb, fenntarthatóbb, alacsony szén-dioxid-kibocsátású és befogadó városfejlesztésre vonatkozó célkitűzéseivel. Az ezen a tematikus területen működő TIT az Európa 2020 stratégia célkitűzéseinek megvalósításához például az ökológiailag hatékony megoldások ösztönzésével, a forgalomirányításban alkalmazott intelligens IKT-rendszerekkel, valamint hatékonyabb és megfizethetőbb közlekedési szolgáltatások biztosításával járulhat hozzá.

Mivel a városi mobilitás jellegéből adódóan rendszerszintű, az ezen a területen működő TIT az innovációs lánc mentén számos innovációs lehetőséget kínálhat, például multimodális szállítási rendszerek kialakítását, valamint intelligensebb és fenntarthatóbb közlekedési megoldásokat.

A városi mobilitással foglalkozó TIT szilárd technológiai és ipari bázison alapul, és új termékek és szolgáltatások számára kínál lehetőségeket ⁽¹⁾, különösen a fenntartható tervezés és a környezeti iparágak területén.

A városi mobilitás innovatív modelljeinek létrehozását ezenfelül elő fogja segíteni az e tematikus területre irányuló fokozott politikai figyelem és támogatás. Ezek az innovatív városi modellek ezenfelül globális szinten is hatást gyakorolhatnak, amennyiben a világ más részein, különösen Afrikában, Ázsiában és Latin-Amerikában rohamosan növekvő városi agglomerációkra is bevált gyakorlatként alkalmazzák őket.

Az ezzel a területtel foglalkozó TIT a városi mobilitást és a városi közlekedéstervezést a helyi és regionális szintű fenntartható várostervezés és területfejlesztés tágabb kontextusába helyezi. A TIT így azért is előnyös lenne, mert multidiszciplináris és több ágazatot érintő területen végezne munkát, valamint hozzájárulna az ágazatra jellemző szervezeti széttagoltság jelenlegi szintjének csökkentéséhez. Lehetőséget teremtené a (főleg helyi és regionális szintű) állami hatóságok, a helyi szövetségek, valamint a magánszektor (például fejlesztők és infrastrukturális szereplők), a kutatóintézetek és egyetemek közötti szorosabb együttműködés létrehozására (megvalósítva a tudásháromszög integrálását).

A világszínvonalú partnerek új összetételben történő összefogása lehetőséget fog biztosítani a városi mobilitással foglalkozó TIT számára, hogy optimalizálja meglévő forrásait, és kiaknázza az ezen új értékláncok révén létrejött üzleti lehetőségeket.

A városi mobilitással foglalkozó TIT az innovációs háromszög azon tevékenységeire fog összpontosítani, amelyek – különösen az EIT révén – további uniós támogatásban részesülhetnek. Az e területen működő TIT legfőbb hozzáadott értékét valójában a tudásháromszög három területének integrálásában, valamint az innovációs szereplők közötti együttműködési mód rendszerjellegű változásainak előidézésében betöltött szerepe jelenti. Hasonlóképpen a hallgatókat, kutatókat és vállalkozókat munkájának középpontjába helyező, az emberközpontú innovációra összpontosító TIT létfontosságú lesz a fent említett kihívások kezelésében. Ennélfogva nagy hangsúlyt kap az oktatás/képzés, a vállalkozói készség és az eredmények alkalmazása, például a helyi és regionális igazgatásban dolgozó városi közlekedési szakemberek készségeinek és ismereteinek fejlesztése (egész életen át tartó tanulás/dolgozói csereprogramok/szakmai képzés), speciális felsőoktatási programokra vonatkozó javaslatok a városi mobilitás témakörében (nyári egyetemek/csereprogramok) és az innovatív közlekedési koncepciók sikeres piaci bevezetése (az egyetemekről és kutatóintézetekből „kinővő” hasznosító (spin-off) és induló vállalkozások támogatása stb.).

Ezenfelül az erre a területre összpontosító TIT-en belül a helymegosztás koncepcióját is meg lehetne erősíteni, mivel ez a tematikus terület jellegéből adódóan komoly helyi és regionális vonatkozással rendelkezik.

3. MEGLÉVŐ KEZDEMÉNYEZÉSEKKEL KIALAKÍTOTT SZINERGIÁK ÉS KIEGÉSZÍTŐ JELLEG

A mobilitással kapcsolatos kérdéseket számos uniós kezdeményezés határozottan támogatja. Az Unió teljes mértékben elkötelezett ezen a területen.

Léteznek más uniós tevékenységekkel kialakított kapcsolatok, amelyeket a jövőben tovább fognak erősíteni. A városi mobilitással foglalkozó TIT figyelembe fogja venni a városi mobilitás cselekvési terve és az intelligens közlekedési rendszerrel kapcsolatos cselekvési terv keretében kidolgozott intézkedéseket.

Különösen együtt fog működni az energiahatékonyságot, az IKT-t és a városi közlekedést magukban foglaló, az intelligens városokra és községekre irányuló tervezett európai kezdeményezésekkel.

⁽¹⁾ Néhány példa lehetséges új piacokra: új utazási szolgáltatások, karbantartás, valamint a forgalmi mozgás és a közúti torlódások kezelése; új járműalkalmazások; immerzív kommunikációs szolgáltatások a kommunikáció támogatása és az utazás elkerülése érdekében (JRC 65426 EN).

A TIT kiegészítést is jelentene, mivel biztosítaná a kulcsfontosságú szereplők oktatását, valamint az ágazatra hatást gyakorló szakpolitikai és szabályozási kérdésekkel kapcsolatos keretfeltételek és bevált gyakorlatok megállapításához kedvező pozícióban lévő gyakorlati szakemberek strukturált hálózatát.

Koordinációra van szükség továbbá a „Városi Európa” közös programozási kezdeményezéssel, amely összevonja a nemzeti kutatási forrásokat, hogy a városi területeket innovációs és technológiai központokká alakítsa, továbbá környezetbarát és intelligens, városon belüli és városok közötti szállítási logisztikai rendszereket valósítson meg, csökkentse az ökológiai lábnyomot, és fokozza az éghajlat-semlegességet. Az e területen működő TIT képes lesz felgyorsítani és előmozdítani a közös programozási kezdeményezések által összefogott kiváló állami kutatásban rejlő lehetőségek kiaknázását, orvosolva ezáltal az innovációs színtér széttagozottságát.

A CIVITAS kezdeményezés, amely a tiszta városi közlekedésre vonatkozó innovatív intézkedések végrehajtását célzó demonstrációs és kutatási projekteket támogatja, valamint az energia városokban történő fenntarthatóbb és hatékonyabb előállítását és felhasználását célzó „Intelligens városok és községek” elnevezésű európai ipari kezdeményezés szintén a TIT-ek természetes együttműködési kezdeményezései lehet a városi mobilitás területén.

Az ezzel a területtel foglalkozó TIT kapcsolatokat alakíthat ki a közlekedési és energiaügyi vonatkozású európai technológiai platformokkal, az európai környezetbarát személygépkocsikkal foglalkozó köz-magán társulással és az e területhez tartozó számos programbeli projekttel. A TIT figyelembe venné az európai technológiai platformok keretében meghatározott kutatási prioritásokat és cselekvési terveket, valamint a köz-magán társulás és a keretprogram-projektek által ez idáig végzett kutatómunkát, hogy ezáltal biztosítsa e kutatási eredmények fokozott és gyorsabb felhasználását és kiaknázását.

A Mobil és Mobilitási Iparágak Európai Szövetségével is törekedni fog a kiegészítő jelleg megvalósítására. A versenyképességi és innovációs program által társfinanszírozott Mobil és Mobilitási Iparágak Európai Szövetségének célja, hogy összefogja a mobil és mobilitási iparágak innovatív szolgáltatási megoldásait támogató regionális és nemzeti szakpolitikai döntéshozókat az e területeken innovatív szolgáltatásokat nyújtó kkv-kra irányuló nagyobb mértékű és hatékonyabb támogatás mozgósítása érdekében.

A TIT építeni fog az „Intelligens energia – Európa” programra, az ökoinnovációs piaci terjesztési projektekre, valamint a versenyképességi és innovációs program intelligens városi mobilitást célzó, IKT-alapú szolgáltatásaira és kísérleti projekteire is.

Az e területen működő TIT kiegészítené ezeket a tevékenységeket, mivel a tudásháromszögön belüli transzdiszciplináris tevékenységekre összpontosítana, különös tekintettel az innovatív termékekre és szolgáltatásokra, valamint a vállalkozói ismeretek oktatására.

A városi mobilitás területére összpontosító TIT a meglévő két TIT által végzett konkrét tevékenység közül is kiegészítene néhányat, nevezetesen a Climate KIC-nek az alacsony szén-dioxid-kibocsátású, rugalmas városok irányába történő átmenet témakörével kapcsolatos tevékenységei, valamint az EIT ICT Labs intelligens közlekedési rendszerekre és a jövő digitális városaira vonatkozó kiemelt területeken végzett tevékenységet. A városi mobilitással foglalkozó TIT támaszkodni fog az említett két TIT keretében elvégzett munkára, és egy környezetbarátabb, befogadóbb, biztonságosabb és intelligensebb városi mobilitási rendszer szélesebb összefüggésébe helyezi azt.

4. KÖVETKEZTETÉS

A városi mobilitás területére összpontosító TIT nagymértékben alkalmas a fent bemutatott kihívások kezelésére. A TIT a TIT-témakörök kiválasztására vonatkozóan előírt kritériumoknak is megfelel:

- Jelentős gazdasági és társadalmi kihívást (erőforrás-hatékony, környezetbarát, biztonságos és akadálytalan, a polgárok, a gazdaság és a társadalom előnyére váló európai közlekedési rendszer kialakítása) céloz, valamint hozzájárul az Európa 2020 menetrend és annak éghajlatra, energiaügyre, foglalkoztatásra, innovációra és oktatásra vonatkozó célkitűzéseinek megvalósításához.
- A TIT célja összhangban áll a Horizont 2020 programban meghatározott prioritásokkal, és kiegészíti a közlekedés, a környezet és az energiaügy területén végzett más uniós tevékenységeket.
- A vállalkozói gondolkodás megerősítésével a TIT a létrejövő technológiákat az új értékláncokba illeszti be, és támogatja a tudományos kutatások termékekké és szolgáltatásokká való alakítását.
- Ezáltal az európai paradoxon feloldására fog törekedni, ugyanis kiaknázza az Unió erős kutatóbázisát és új innovatív megközelítéseket fog keresni, hogy környezetbarátabb, befogadóbb, biztonságosabb és intelligensebb városi mobilitási rendszert biztosítson.

-
- A kutatás, innováció, oktatás és képzés területén kiválóságot mutató érdekeltek kritikus tömegét alakítja ki, akik/amelyek másképp nem kerülnének kapcsolatba egymással.
 - Ágazatokon átnyúló megközelítést alkalmaz, ennél fogva a felelősségi körök különböző szintjeit a magánvállalatoktól a közigazgatásig, valamint – különösen helyi szinten – az egyes polgárig összekapcsolja.
 - Ez különböző ismeretágakat magában foglaló transzdiszciplináris munkavégzést igényel, és a tudományágak határait átlépő oktatás új típusainak kialakítását teszi szükségessé.
-